

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Eva Nađ

Struktura obiskovalcev gledaliških predstav Gledališke in koncertne
dvorane Lendava

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Eva Nađ

Mentor: izr. prof. dr. Aleš Gabrič

Struktura obiskovalcev gledaliških predstav Gledališke in koncertne dvorane Lendava
Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

Iskrena hvala mentorju izr. prof. dr. Alešu Gabriču z Inštituta za novejšo zgodovino, ki me je med pisanjem diplomske naloge potrpežljivo usmerjal, mi pomagal in dajal nasvete; vsem, ki so kakorkoli sodelovali pri mojem projektu, še posebej pa Tanji Šimonka, direktorici Zavoda za kulturo in promocijo Lendava, in Lili Kepe, direktorici Zavoda za kulturo madžarske narodnosti Lendava, anketirancem in doc. dr. Katji Lozar Manfreda za dodatne usmeritve; katedri za Medijske in komunikacijske študije, da je odobrila predlagano temo in mi s tem omogočila raziskovanje področja, ki je še neraziskano in me zanima. Ne nazadnje se zahvaljujem tudi svoji družini, ki mi je stala ob strani, mi pomagala, me podpirala, vedno sprejela in bila potrpežljiva z mano.

Struktura obiskovalcev gledaliških predstav Gledališke in koncertne dvorane Lendava

K osnovnim in bistvenim sestavinam gledališča spada poleg pisatelja, režiserja in izvajalca tudi občinstvo. Okus in značaj občinstva se vedno spreminjata, ima tisoč obrazov in težko se ugotovi, s čim je zadovoljno. Med občinstvom in gledališko produkcijo poteka pomembna interakcija, lahko rečemo, da se ta dva osnovna elementa gledališča pogojujeta. Občinstvo z določeno duhovno ravnijo in iz nje izhajajočo notranjo doumljivostjo pripomore k usmerjanju umetniškega vodstva gledališča pri izbiri kvalitetnega repertoarja. Gledališka in koncertna dvorana Lendava ima v Sloveniji edinstven položaj, saj se nahaja na dvojezičnem območju in zato ponuja programe tako v slovenskem kot v madžarskem jeziku. Poleg tega se tudi geografsko gledano nahaja v bolj odročnem delu Slovenije. Ob upoštevanju teh specifik sem s pomočjo anketnega vprašalnika raziskala strukturo dramskega občinstva v Lendavi. Ugotovila sem, da gledališče v Lendavi obiskujejo mladi (pod 18 let), predvsem zaradi šole, ter šestdesetletniki, poleg tega je za 32 % več žensk kot moških. Obiskovalci gledališča si želijo več komedij in lahkotnih žanrov, saj gledališče dojemajo kot vir sprostitve, zabave, na tretjem mestu pa se nahaja katarza.

Ključne besede: gledališče, struktura obiskovalcev, Gledališka in koncertna dvorana Lendava, dvojezičnost.

Structure of theatre audience

As well as a writer, a director and a performer, the audience forms a basic and an essential component of theatre. The taste and character of audience are constantly changing, it has many faces, and it is hard to determine what the audience would be satisfied with. There is an important interaction between audience and theater production; these two basic elements of theater seem to depend on each other. Audience at a certain spiritual level and the deriving inner comprehension helps to lead the artistic theater management in the selection of high-quality repertoire. Theatre and Concert Hall Lendava has a unique position in Slovenia because it is located in the bilingual region and therefore offers programs in both Slovenian and Hungarian languages. Furthermore, it is positioned in a remote part of Slovenia. Considering these specifics, I have been researching the structure of audience in Lendava using questionnaires. I discovered that theatre is mostly visited by young people aged 18 or under because it is part of the school program, as well as people in their sixties. Theater goers expressed desire for more comedy and light-hearted genre because they perceive theater as a source of relaxation and entertainment, while catharsis received third place in given reasons.

Keywords: theatre, audience composition, Theatre and Concert Hall Lendava, bilingualism.

KAZALO:

1	UVOD	7
2	PREDSTAVITEV GLEDALIŠKE IN KONCERTNE DVORANE LENDAVA.....	8
2.1	Nastanek in zgodovina.....	8
2.2	Financiranje	9
2.3	Programska shema	10
2.4	Abonmaji in število abonentov	11
2.5	Oglaševanje in trženje	12
3	RAZVOJ GLEDALIŠKE DEJAVNOSTI NA DVOJEZIČNEM OBMOČJU V PREKMURJU PO 2. SVETOVNI VOJNI	12
3.1	Zgodovinski okvir.....	12
3.2	Gledališka dejavnost danes.....	13
3.2.1	Gledališke skupine v Lendavi.....	14
4	DRAMSKO OBČINSTVO.....	17
4.1	Nastanek gledališkega občinstva in zgodovina odnosa do njega	17
4.2	Vzajemen vpliv gledalca in gledališke predstave.....	18
4.3	Interakcija med gledališčem in obiskovalcem gledališča.....	19
4.4	Organizacija odnosa med gledališčem in občinstvom.....	20
5	EMPIRIČNI DEL – ANKETA	21
5.2	Opis vzorca	22
5.1	Analiza strukture obiskovalcev gledaliških predstav v Gledališki in koncertni dvorani Lendava	29
5.1.1	Povezanost izobrazbe anketiranca, izobrazbe anketirančevih staršev in pogostosti obiska gledališča.....	29
5.1.2	Vzroki obiska gledališča glede na starost	31
5.1.3	Vloga spremljevalne osebe in ostalih okoliščin pri prvem obisku gledališča....	31
5.1.4	Prva gledališka izkušnja - gledališka predstava.....	32
5.1.4	Analiza: vloga narodne pripadnosti pri kulturnih aktivnostih (obiskovanje Gledališke in koncertne dvorane Lendava, obiskovanje drugih gledališč in drugih kulturnih prireditev)	33
6	SKLEP	35
7	LITERATURA.....	38
	PRILOGE	39
	PRILOGA A	39
	PRILOGA B	45

PRILOGA C	47
PRILOGA Č	49

KAZALO TABEL IN GRAFOV

Tabela 5.1: Stopnja izobrazbe anketirancev po narodni pripadnosti	24
Tabela 5.2: Pogostost obiskovanja gledališč anketirancev glede na starost	25
Tabela 5.3: Narodna pripadnost anketirancev in kraj bivanja anketirancev	26
Tabela 5.4: Pogostost obiskovanja kulturnih prireditev	28
Tabela 5.5: Delež pogostosti obiskovanja gledaliških predstav glede na izobrazbo (n=181)..	31
Tabela 5.6: Delež pogostosti obiskovanja gledaliških predstav glede na izobrazbo staršev (n=181).....	32
Tabela 5.7: Vzrok za obisk gledališča glede na starost anketiranca – delež.....	32
Tabela 5.8: Povprečna starost pri prvem obisku gledališča glede na spremljevalno osebo.....	33
Tabela 5.9: Povprečna starost pri prvem obisku gledališča glede na okoliščine	33
Tabela 5.10: Prva ogledana gledališka predstava.....	34
Tabela 5.11: Pogostost obiskovanja gledališč glede na narodno pripadnost – delež.....	35
Tabela 5.12: Obiskovanje drugih gledališč glede na narodno pripadnost - delež.....	35
Tabela 5.13: Obiskovanje gledaliških festivalov glede na narodno pripadnost – delež	36
Graf 2.1: Odstotki prihodkov ZKPL leta 2011	10
Graf 2.2: Prikaz stroškov ZKPL leta 2011	10
Graf 5.1: Spol in starost anketirancev	23
Graf 5.2: Stopnja izobrazbe anketirancev po narodni pripadnosti	24
Graf 5.3: Delovna aktivnost anketirancev	25
Graf 5.4: Pogostost obiskovanja gledališč anketirancev glede na starost	26
Graf 5.5: Prikaz narodne pripadnosti anketirancev in regija.....	26
Graf 5.6: Vzroki obiska gledaliških predstav	27
Graf 5.7: Pomen gledališča za obiskovalce gledaliških predstav.....	27
Graf 5.8: Pogostost obiskovanja gledališč	28
Graf 5.9: Pogostost obiskovanja drugih prireditev (koncertov, kina, razstav in kulturnih prireditev) glede na pogostost obiskovanja gledaliških predstav	29
Graf 5.10: Gledališki abonma	30
Graf 5.11: Delež pogostosti obiska gledališča glede na narodno pripadnost.....	35

1 UVOD

Kdo hodi v gledališče, kdo so redni obiskovalci gledaliških predstav Gledališke in koncertne dvorane Lendava? S kom in s kakšnimi predpripravami? Kaj je tisto, zaradi česar radi prihajajo v gledališče? Česa si želijo?

S temi in podobnimi vprašanji se ukvarjam v diplomski nalogi. Prekmurje se ne more pohvaliti s številom gledališč. Gledališka dejavnost in gledališko občinstvo v Prekmurju nasploh sta še neraziskana. V diplomski nalogi se osredotočam na abonente madžarskih in slovenskih gledaliških predstav Gledališke in koncertne dvorane Lendava. Med gledališčem in občinstvom obstaja tesna vez – obstoj gledališč je pogojen z gledališkim občinstvom in obratno. Na podlagi točk o pravem dramskem občinstvu¹ bom prve tri točke, ki bodo moje hipoteze, poskušala potrditi oz. zavreči. Pravo dramsko občinstvo sestavljajo gledalci, ki:

1. redno zahajajo v gledališče,
2. hodijo v gledališče ne toliko zaradi predstav kot zaradi družabnih razlogov²,
3. jim je določen gledališki obraz, določena odrska govorica dostopna, dojemljiva in ustreza njihovim merilom.

Poleg teh točk bom raziskala tudi profil povprečnega gledalca, ki hodi v gledališče v Lendavi. V prvem delu diplomske naloge bom predstavila zgodovino in današnje okoliščine ter pomen in vlogo Gledališke in koncertne dvorane Lendava. V drugem delu se bom osredotočila na interakcijo in povezavo med gledališčem in gledalcem. Osrednjega pomena je raziskava strukture obiskovalcev gledaliških predstav in njihovih navad glede gledališča. Ker bom opravljala raziskavo na narodnostno mešanem območju, kjer živita slovenski in madžarski narod, me bo zanimal tudi vpliv materinščine in kulturnega ozadja posameznika na obisk gledaliških predstav. V tretjem, empiričnem delu naloge bom s pomočjo anketnega vprašalnika, razdeljenega med abonente, interpretirala rezultate in podala sklep.

Z diplomskim delom želim ugotoviti strukturo obiskovalcev v malem, obrobem kraju Slovenije. Analiza dobljenih ugotovitev bo relevanten vir informacij o željah in okusu lendavskega in okoliškega občinstva, ki obiskuje gledališče. Slednje je lahko, v kolikor bi jih upoštevali gledališki ustvarjalci in vodje, ključnega pomena za delovanje gledališča v prihodnosti. S tem lahko posredno pripomorem k oblikovanju regionalnega gledališkega in s tem kulturnega prostora ter prikažem sobivanje dveh narodov na gledališkem področju.

¹ Predpostavke je napisala Draga Ahačič v svojem delu Gledališke besede.

² Draga Ahačič: originalna 2. točka o tem, kdo sestavlja pravo občinstvo, pravi: »hodijo v gledališče zaradi predstav, ne pa iz katerih drugih razlogov (družabnih in prestižnih)«.

2 PREDSTAVITEV GLEDALIŠKE IN KONCERTNE DVORANE LENDA VA

2.1 Nastanek in zgodovina

Gledališka in koncertna dvorana v Lendavi, s katero upravlja Zavod za kulturo in promocijo Lendava / Művelődési és Promóciós Intézet Lendva (v nadaljevanju ZKPL), je svoja vrata odprla 18. 9. 2004. Po devetih letih gradnje (temeljni kamen je bil postavljen leta 1995), mirovanja in razrešitve vrste težav je septembra 2004 Lendava dobila svojo gledališko dvorano, ki je edina na dvojezičnem območju Prekmurja in do leta 2011 edina v Prekmurju. Od tega leta namreč v Murski Soboti deluje še Gledališče Park, ki je komercialne narave in prav tako nima svoje lastne igralske zasedbe. Kot poroča manjšinski tednik Népszerűség, je kljub veliki kapaciteti dvorane na otvoritvi 100 ljudi ostalo pred zgradbo, kar dokazuje, da so občani nestrpno čakali otvoritev gledališke dvorane. Nadalje tednik poroča, da sta na otvoritvi Gledališke in koncertne dvorane Lendava bila navzoča tedanji madžarski in slovenski premier, Ferenc Gyurcsány in Anton Rop, ter oba ministra za kulturo, Andreja Rihtar in István Hiller, otvoritveni program je obsegal koncerta Vlada Kreslina z Beltinško bando ter Budapest Jazz Orchestra (Népszerűség, 18. 9. 2004). Gradnjo stavbe so financirali Občina Lendava (50 %), Republika Slovenija (42 %) in Republika Madžarska (8 %). Zgradbo je načrtoval madžarski arhitekt svetovnega slovesa, Imre Mákovecz³. Gledališka dvorana ima 444 sedežev, velik oder in profesionalno tehnično opremo, kar omogoča izvedbo vseh vrst gledaliških, glasbenih in plesnih prireditev, primerna je tudi za kongresne in seminarske prireditve (Gledališka in koncertna dvorana 2008). V pritličju in galeriji preddverja ponuja zgradba svoje prostore za sprejem, svečanosti ob otvoritvah razstav ipd. Gledališče ima tudi svojo kavarno z rednim delovnim časom. Zavod ponuja program v obeh jezikih in tudi dvojezične programe, zato ZKPL pri sestavi abonmajskega programa (in tudi drugih programov) od leta 2009 tesno sodeluje z Zavodom za kulturo madžarske narodnosti Lendava / Magyar Nezetiségi Művelődési Intézet (v nadaljevanju ZKMN), pri nastajanju raznih drugih programov pa sodeluje tudi z drugimi okoliškimi in ostalimi kulturnimi ter izobraževalnimi institucijami in zavodi.

ZKPL od svojih začetkov ponuja gledališki abonma v obeh jezikih, v prvi sezoni leta 2004/2005 je bila prva slovenska abonmajska predstava Mojteater Dob, Milan Grgič: *Juhica* in prva madžarska Novosadsko Pozorišče: *Chicago*. ZKPL poleg slovenskih in madžarskih abonmajskih predstav profesionalnih gledališč organizira tudi otroške predstave v obeh

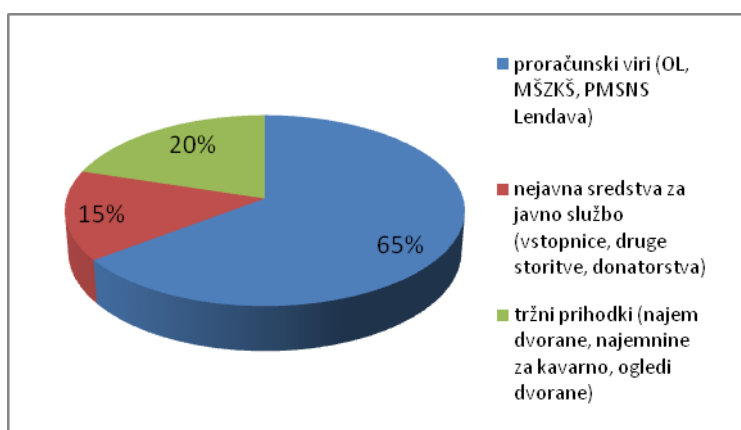
³ Madžarski arhitekt (1935, Budimpešta–2011, Budimpešta). Arhitekt, ki je bil zagovornik organske arhitekture, je za gradnjo izbiral naravne materiale, v detajle in strukturo zgradbe pa je vnašal elemente zgodovine in mitologije tistih krajev, kamor je načrtoval stavbe. Tudi lendavska Gledališka in koncertna dvorana je bila načrtovana na osnovah mitologije.

jezikih ter koncerte različnih žanrov. V dvorani se odvijajo tudi svečanosti ob slovenskih in madžarskih praznikih, srečanja ljubiteljskih kulturniških skupin, programi vzgojno-izobraževalnih zavodov ter podjetij in organizacij, ki najamejo dvorano za svoje potrebe. »Gledališka in koncertna dvorana postaja v sodelovanju z drugimi inštitucijami in obiskovalci iz celega Pomurja kulturno središče, ki vključuje tudi na drugi strani ceste ležečo sinagogo, nadvse zanimiv prostor za manjše prireditve, razstave ter koncerte« (Gledališka in koncertna dvorana 2008). Sinagoga, ki je nekoč imela verski značaj, je danes zgodovinska stavba muzejske narave, kjer je predstavljena zgodovina lendavskih (prekmurskih) Judov.

2.2 Financiranje

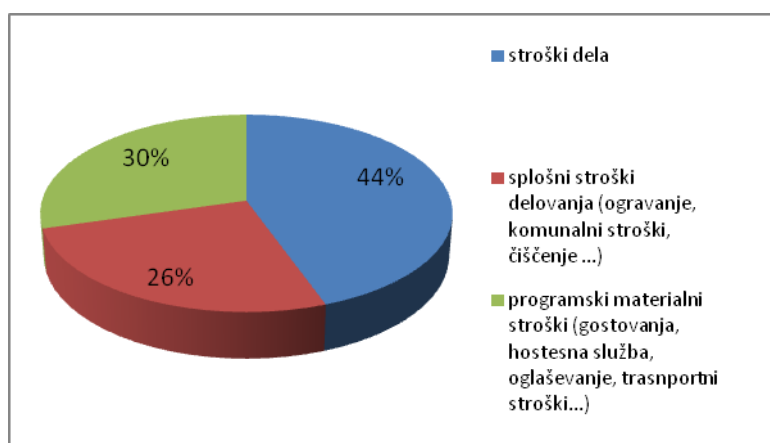
Iz letnega finančnega poročila ZKPL, sprejetega 27. 3. 2012 (glej Prilogo A), lahko povzamemo, da se v grobem financira iz treh virov: iz proračunskih sredstev, iz nejavnih prihodkov za izvajanje javne službe in iz tržnih virov. Osnovna dejavnost se financira iz proračunskih in iz nejavnih prihodkov za javno službo (vstopnice, donatorstva in druge storitve). Čisti tržni dohodek predstavljajo najemnine za dvorano, najemnine za kavarno in vstopnice za ogled dvoran. Med proračunske vire, ki jih predstavljajo ustanovitelji, se uvrščajo: Občina Lendava (ki od nastanka naprej namenja največ finančnih sredstev), Ministrstvo za kulturo, Madžarska samoupravna narodna skupnost Lendava (v nadaljevanju MSNSL) in Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost Lendava (v nadaljevanju PMSNS). Ker za leto 2012 bilanca še ni narejena, se najbolj sveži podatki nanašajo na leto 2011. ZKPL je od ustanoviteljev dobil 248.263 €, kar predstavlja 65 % vseh prihodkov (katerih največji delež je prispevala Občina Lendava: 189.054 €, tj. 75%). Delež finančne podpore tako ustanoviteljev kot tudi delež prihodkov, ki jih ZKPL pridobiva na trgu, iz leta v leto zelo variira, kar posledično pomeni spremenljiv finančni okvir (nihanje programskih vsebin, cen najemnin prostorov). Nejavni prihodki za izvajanje javne službe so bili 58.300 € (15,18 %). V strukturi skupnih prihodkov znaša delež sredstev, pridobljenih na trgu, 77.461 € ali 20 % vseh prihodkov za izvajanje javne službe. Znotraj tega je največ prihodka doprinesla prodaja vstopnic (57.850 € ali 14,5 %).

Graf 2.1: Odstotki prihodkov ZKPL leta 2011

Tržni in proračunski vir skupaj sta leta 2011 doprinesla 384.018 €. Odhodek, stroške ZKPL predstavlja pet virov, ki so leta 2011 skupaj nanesti 315.502 €, največji odhodek predstavljajo stroški dela (140.273 € ali 44,4 %).

Graf 2.2: Prikaz stroškov ZKPL za leto 2011

2.3 Programska shema

V letu 2011 je bilo vseh prireditev v gledališki dvorani 108, od tega 61 % prireditev za obiskovalce brezplačnih. Med programske vsebine sodijo naslednji programi: programi, ki jih organizira ZKP Lendava⁴; programi ljubiteljskih ustvarjalcev in vzgojno-izobraževalnih zavodov, ki se izvajajo v gledališki in koncertni dvorani⁵; programi, ki jih v sodelovanju z različnimi kulturnimi ustanovami, društvi, vzgojno-izobraževalnimi zavodi oblikuje ZKPL (v veliki dvorani, na letnem odru in na trgu pred dvorano); narodnostni programi v neposredni

⁴ Mednje sodi izbor 6 predstav slovenskega abonmaja, otroške predstave v obeh jezikih, sklop 6 predstav madžarskega abonmaja, Mednarodni lutkovni festival.

⁵ S sodelovanjem z vzgojno-izobraževalnimi zavodi nastajajo večje šolske predstave (v sodelovanju s pedagogi, otroki in ZKPL), ogledi predstav kot dodatne in/ali izbirne vsebine v posameznih vzgojno-izobraževalnih ustanovah, nadalje so s sodelovanjem omogočene dejavnosti, ki se izvajajo v sklopu krožkov in kulturnih dni. Prav tako ZKPL sodeluje s Klubom študentov Lendava, ponuja tudi ogled filmov domače produkcije in brezplačen obisk koncertov klasične glasbe.

ali posredni organizaciji ZKMN⁶ ter drugih narodnostnih organizacij in medijev; programi najemnikov dvorane; programi v preddverju Gledališke in koncertne dvorane⁷; programi v sinagogi. Kot navaja dokumentacija ZKPL, je končni cilj institucije dvigovanje kulturne pismenosti otrok in mladine, preko njih pa tudi širše populacije z namenom oblikovanja kvalitetnih bodočih kulturnih potrošnikov pa tudi kreativnih ustvarjalcev. Gledališka in koncertna dvorana je primerna tudi za interdisciplinarne projekte, ki jih tudi izvaja.

2.4 Abonmaji in število abonentov

V Gledališki in koncertni dvorani razlikujejo dva abonmaja, slovenskega in madžarskega. V sezoni 2012/13 slovenski abonma zajema šest predstav: SNG Drama Ljubljana, Mala drama – David Manet: *November*, SNG Drama Ljubljana – Miroslav Krleža: *Gospoda Glembajevi*, MGL – Miro Gavran: *Vse o ženskah*, Gledališče Koper – Eduardo de Filippo: *Filumena Marturano*, dve predstavi pa bosta izbrani tekom sezone. Tudi madžarski abonma, katerega izbor in financiranje predstav opravlja ZKMN, je sestavljen iz šestih predstav: Új Színház (Novo gledališče) – János Kodolányi: *Földindulás* (Plaz, op. p.), Produkcija Orlai – Avery Corman: *Kramer kontra Kramer*, Centrál Színház (Centralno gledališče) – John Kander – Fred Ebb – Joe Masteroff: *Cabaret*, Vígszínház (Gledališče) – Albert Ramsdell Gumey: *Sylvia* in Bárka Színház (Gledališče Barka) – István Tasnádi: *East Balkan*, ena predstava pa bo izbrana tekom sezone. Vsaka abonmajska predstava je občinstvu predstavljena enkrat tako abonentom kot tistim obiskovalcem gledališča, ki nimajo abonenta.

Letno poročilo za leto 2012 še ni narejeno, zato bom število abonentov v tem delu diplomske naloge navajala za leto 2011. Kot omenjeno, je vsaka abonmajska predstava že od začetkov delovanja ZKPL predstavljena enkrat, saj gre za gostujoča gledališča. Slovenski abonma je bil popolnoma razprodan leta 2006 (zgolj abonenti, nič izven), od takrat število abonentov počasi upada, lani je bilo 323 abonentov ali 72 % zasedenost dvorane. Kot je iz letnega poročila (glej Prilogo B in Prilogo C) razvidno, občani Lendave sestavljajo največji delež abonentov (137 ali 42,5 %), v primerjavi z letom 2010 jih je iz vsakega v evidenci obravnavanega kraja manj. V primerjavi z 2010 je bilo leta 2011 108 abonentov manj. Abonenti niso prihajali le z dvojezičnega območja, ampak tudi iz širše okolice Lendave. Madžarski abonma v obdobju 2004-2011 ni bil popolnoma razprodan, število abonentov je nihalo med 180 in 220. Leta 2011 je bilo 272 abonentov, kar je hkrati tudi največje število le-teh. Najmanj jih je bilo leta 2009 (162 ali 37 % zasedenost gledališke dvorane), od takrat pa število abonentov strmo

⁶ Od leta 2009/10 obstaja med ZKPL in ZKMN dogovor o sodelovanju, ki pomeni prevzem finančnih obveznosti ZKMN (nakup predstav) glede organizacije madžarskih abonmajev. Ta hkrati pomeni tudi dogovor o brezplačni uporabi dvorane za vse programe, ki jih organizirajo narodnostne inštitucije oz. imajo narodnostni predznak.

⁷ Večinoma gre za likovno in fotografsko razstavno dejavnost.

narašča. Iz evidence je razvidno, da se je iz vsakega obravnavanega kraja z izjemo Zalabakse število abonentov povečalo. V lanskem letu je 199 ali 43,8 % abonentov prihajalo iz Madžarske, 121 ali 44,5 % iz občine Lendava in 32 ali 11,8 % iz sosednjih občin.

2.5 Oglaševanje in trženje

Gledališka in koncertna dvorana Lendava se trži in promovira kot arhitekturna, prireditvena, turistična in ambientalna lokacija, ki na širši ravni dviguje atraktivnost celotne turistične ponudbe mesta in regije. Zaradi večje prepoznavnosti celotne palete kulturne ponudbe in z njo povezanih turističnih ambicij občine je Gledališka in koncertna dvorana Lendava povezana z ostalimi turističnimi akterji preko brošur in internetnih strani kulturnih točk v Lendavi. Stroške tekočega ne-programskega delovanja (tudi oglaševanje in trženje) ter delovanja javne službe krijejo s sponzorstvi, najemninami in drugimi prihodki iz naslova komercialne dejavnosti. ZKPL ima tudi svojo spletno stran.

3 RAZVOJ GLEDALIŠKE DEJAVNOSTI NA DVOJEZIČNEM OBMOČJU V PREKMURJU PO 2. SVETOVNI VOJNI

Delovanje različnih kulturnih in umetniških društev, skupin je pomurskim Madžarom vedno pomenilo več kot le oblika posameznikovega preživljanja prostega časa (kot npr. amaterskih igralcev, članov pevskega zbora, glasbenikov, plesalcev). Predstave so se v danem kraju – in tudi kot gostujoče predstave po sosednjih vaseh – dotaknile vaščanov, saj so jim kot gledalcem, kot družinskim članom le te pomenile dogodek, ki pa je imel tudi narodno ozaveščajočo vlogo (András Bertalan 1995, 7).

3.1 Zgodovinski okvir

Zaradi poteka zgodovinskih dogodkov so bili prekmurski Madžari kar petkrat prisiljeni zamenjati svoj državni okvir. To ozemlje je sprva tisoč let bilo pod madžarsko kraljevino, kasneje pod Avstro-Ogrsko, nato pa je po 1. svetovni vojni s Trianonsko pogodbo to ozemlje postalo del Kraljevine SHS (med leti 1919 in 1941). Od aprila 1941 do aprila 1945 je to ozemlje pripadalo Madžarski. Po 2. svetovni vojni so ga priključili Jugoslaviji, po razpadu le-te pa je pripadlo Republiki Sloveniji. Te zgodovinske spremembe so postavile na preizkušnjo sam obstoj madžarskega jezika, kulturo in tudi narodno zavest (Varga 1995, 9).

Med vojnama na tem območju ni bilo kulturnih društev, saj so v Kraljevini Jugoslaviji veljali strogi predpisi in pogoji za njihovo delovanje, poleg tega so vse madžarsko govoreče učitelje nadomestili s slovensko govorečimi, kar je še dodatno omejilo ohranjanje madžarske narodne zavesti. Kakršnokoli madžarsko delovanje je država omejevala kolikor je le mogla. Kot je Sándor Varga zapisal, so morali Madžari »igrati tudi slovenske dramske igre, torej so se morali žrtvovati, da so lahko delovali v materinskem jeziku« (prav tam, 10). Avtor podaja primer iz leta 1927, ko je lendavska gledališka skupina, ki je delovala znotraj Prostovoljnega

gasilskega društva Lendava, prosila župana za dovoljenje za uprizoritev svoje aktualne drame. Župan je uprizoritev dovolil pod pogojem, da je drama predstavljena v državnem jeziku, na kar se je društvo pritožilo mariborski upravni enoti. Le-ta je uprizoritev dovolila v madžarskem jeziku, vendar pod pogojem, da isti dan predstavijo tudi predstavo v slovenskem jeziku.

Po priključitvi Prekmurja k Madžarski se je gledališka dejavnost v madžarskem jeziku ponovno razmahnila, vanjo so se vključevali predvsem mladi. Učitelji so organizirali celo ure za piljenje madžarskega jezika, vse (vaje, učne ure jezika, premiere) pa je potekalo v prostorih šol. Tudi po 2. svetovni vojni, ko je država spodbujala predstave v madžarskem jeziku, se je delovanje na kulturnem področju nadaljevalo (prav tam, 10). Vrstili so se vzajemni nastopi med vasmi – finančnih virov sicer ni bilo, ni pa bilo niti združenja ali zavoda, ki bi vodil evidenco delovanja gledaliških skupin po vaseh.

12. člen prve ustave Ljudske republike Slovenije iz leta 1947 je dovoljeval delovanje manjšin v svojem jeziku (Varga 1995, 11). Še vedno pa so gledališke skupine delovale ali pod prostovoljnimi gasilskimi društvi ali pod mladinskimi organizacijami, le v nekaj vaseh so se v teh letih izoblikovala kulturna društva. Leta 1950 pride do ustanovitve »Kulturnega odbora slovenskih Madžarov⁸«, ki je zajemal lendavski in murskosoboški okraj in ki je omogočil bolj organizirano delovanje gledaliških in folklornih skupin ter pevskih zborov (prav tam).

V petdesetih in šestdesetih letih je bila amaterska gledališka dejavnost na dvojezičnem območju Prekmurja zelo živahna. Namen teh gledaliških skupin je bil »ne le zabavati občinstvo, ampak tudi vzgajati, izobraževati in ne nazadnje zbuditi narodno zavest« (Kaszás v Varga 1995, 12). V večini dvojezičnih vasi pa je konec šestdesetih in v začetku sedemdesetih let prišlo do konca razcveta amaterizma – vzrokov za to, kot navaja Sándor Varga, je več: nov način zabave, manj prostega časa za kulturno dejavnost, ki ga je povzročil pojav televizije, ki je postala še posebej priljubljena med mladimi in je prekinila tradicionalne oblike povezanosti skupnosti; gostovanja gledališč iz Subotice, Novega Sada in Državnega gledališča Réryné iz Budimpešte so s profesionalnimi predstavami (ki jih je bilo po več kot dvajset na leto) zmanjšala potrebo po domači amaterski gledališki skupini (Varga 1995, 12).

3.2 Gledališka dejavnost danes

Dandanes na dvojezičnem območju deluje veliko amaterskih gledaliških skupin, vendar se bom zaradi omejitve števila strani osredotočila le na gledališko dejavnost v Lendavi, kjer

⁸ Prvi predsednik odbora je bil Lajos Vlaj, njegov tajnik Sándor Varga. Kulturni odbor slovenskih Madžarov je poleg redno zaposlenih tesno sodeloval tudi z učitelji po vaseh, ki so zaslužni za vzbuditev in vzdrževanje kulturnega delovanja (Varga 1995, 11).

trenutno deluje sedem uspešnih amaterskih in polprofesionalnih gledaliških skupin. Od šolskega leta 2008/09 Dvojezična osnovna šola I Lendava organizira Gledališki maraton, kjer se predstavljajo gledališke skupine vseh dvojezičnih osnovnih šol v Prekmurju. Pred omenjeno prireditvijo so že obstajala podobna srečanja pod drugim imenom in drugo organizacijo (Gledališki laboratorij, Gledališki večer). Vse v Lendavi delujoče gledališke skupine dobivajo finančno podporo, vse skupine razen ene pa tudi sodelujejo s profesionalnim režiserjem. Gledališke skupine, ki delujejo v madžarskem jeziku, podpira ZKMN, Kofetarje (glej spodaj) finančno podpira Društvo upokojencev Lendava, dijaška gledališka skupina Dvojezične srednje šole ima za seboj srednjo šolo, lutkovno skupino Pupilla pa podpirata Občina Lendava in ZKMN. Slednja deluje dvojezično, ostale le v enem jeziku. Veliko vlogo pri ponovni oživitvi gledališke dejavnosti v Prekmurju ima profesionalni režiser in igralec iz Subotice, Attila Mess⁹, ki je na vabilo ZKMN aktiviral mlade na dveh od petih dvojezičnih osnovnih šol v Prekmurju, prav tako pa tudi dijake Dvojezične srednje šole Lendava.

3.2.1 Gledališke skupine v Lendavi

3.2.1.1 Škatla

Delovanje gledališke skupine Dvojezične srednje šole Lendava je bilo v preteklih letih neredno, od šolskega leta 2010/11 pa deluje gledališka skupina Škatla, ki pod tem imenom deluje še danes. Mentor in režiser skupine je učitelj slovenščine, Štefan Kardoš¹⁰, ki je občasno tudi prepustil režijo Rajku Stuparju, v okolici Lendave živečemu profesionalnemu režiserju. Gledališka skupina na DSS je nastala kot neke vrste protiutež madžarski gledališki skupini DiáXínpad (glej spodaj). Naslova predstav gledališke skupine Škatla sta *Kar je preveč je preveč!* (avtorsko delo gledališke skupine) in *Čakajoč maturo* (eksperimentalna predstava po motivih klasikov dramatike absurda). Za gledališko skupino stojita DSS in Občina Lendava, sodeluje pa tudi z ZKPL, ki ji v svoji dvorani omogoča uprizoritve. Škatla gostuje tudi po srednjih šolah v Prekmurju in širše.

3.2.1.2 Kofetarji

Društvo upokojencev Lendava je leta 2009 oblikovalo gledališko skupino upokojencev, ki po potrebi sodeluje tudi z delovno aktivnimi občani in z dijaki dvojezične srednje šole. Njihova mentorica je Marija Unger, upokojena učiteljica slovenščine. Sodelujejo s profesionalnim

⁹ Režiser, igralec in radijski voditelj, rojen 11. 10. 1974 v Subotici, je leta 2005 na ponujeno sodelovanje ZKMN zagnal ljubiteljsko gledališče na dvojezičnem območju Prekmurja. Poleg Narodnega gledališča Subotica je bil zaposlen tudi kot zunanji sodelavec Subotškega radia, televizijske postaje Panonnia in kot sodelavec pri ZKMN Lendava.

¹⁰ Tudi pisec romanov in nekdanji urednik založbe Franc-Franc. Ukvarja se z gledališčniki na Dvojezični šoli Lendava, za katere piše tudi dramska besedila. Kot pisec besedila je sodeloval tudi v okviru EPK pri projektu Murske balade in romance.

igralcem in režiserjem iz Subotice, Attilo Messem. Njihove predstave piše Olga Paušič, nedavno upokojena učiteljica slovenščine na Dvojezični osnovni šoli I Lendava, ki teme črpa iz lokalnega okolja. *Kofetarji* (komedija) in *En hribček bom kupil* (satirična komedija) sta naslova njihovih predstav.

3.2.1.3 Pupilla

Lutkovna skupina Pupilla deluje v Lendavi od leta 1993, kot lutkovno društvo pa od leta 2005. Društvo sestoji iz dveh igralcev, igralke, glasbenika ter oblikovalke lutk in scene. Zastopnica je Sabina Šinko, likovna pedagoginja in umetnica, ki skrbi za kostumski del. Osnovna dejavnost je po njihovih besedah vezana na ustvarjanje lutkovnih predstav, izdelovanje lutk, mask in kostumov po naročilu, izvajanje ustvarjalnih delavnic ter organizacijo prireditev za otroke. Do sedaj so pripravili enajst predstav, s katerimi so sodelovali na Linhartovih srečanjih, Bienalu lutkovnih ustvarjalcev Slovenije ter na več mednarodnih festivalih v Avstriji, na Madžarskem, Hrvaškem, Slovaškem in v Sloveniji (Pupilla 2010). Kjer gostujejo s predstavo, vodijo tudi lutkovne delavnice za otroke (npr. na šolah, vrtcih). Pri predstavah velikokrat sodelujejo z gostujočimi ustvarjalci-režiserji (npr. Andreja Kovač, Laszló Rumi). So edina dramska skupina, ki deluje dvojezično, zato jih v slovenskih projektih podpira Občina Lendava, v madžarskih projektih pa ZKMN.

3.2.1.4 Carpe Diem, White Stars

Obe gledališki skupini delujeta na Dvojezični osnovni šoli I Lendava, režiser obeh je že omenjeni Attila Mess, mentorici pa sta Gizela Kotter in Renata Časar, učiteljici razrednega pouka. Gledališka skupina White Stars je prvotno zajemala učence od 2. do 4. razreda, Carpe Diem pa učence 7., 8. in 9. razreda. Obe skupini igrata dramske igre v madžarskem jeziku in delujeta od šolskega leta 2007/08, v začetku delovanja obeh skupin je Gizela Kotter pisala tudi scenarije. *Mission Impossible*, *Carpe Diem*, *Cetera Desunt* in *Inferno* so naslovi predstav Carpe Diema (gre za krstne uprizoritve) – z vsemi uprizoritvami so bili na otroških gledaliških festival zelo uspešni, tako v Sloveniji (npr. Festival gledaliških sanj v Ljubljani) kot tudi na Madžarskem (npr. Državno srečanje otroških gledaliških skupin Sándor Weöres). Med največje dosežke štejejo sodelovanje na festivalu v Indiji. Tolnai Ottó: *Rokokokokó* in *Egy percesek* pa sta predstavi skupine White Stars. Med največje uspehe uvrščajo Državno srečanje otroških gledaliških skupin, ki je bilo leta 2011 organizirano v Paksu na Madžarskem in pa v Ljubljani organizirano tekmovanje Festival gledaliških sanj, za katerega so besedilo dramske igre *Rokokokó* prevedli v slovenščino. Člani White Star in Carpe Diem se niso menjali, zato pa so z leti učenci postali dijaki. Carpe Diem leta 2012 niso več pripravili

nobene uprizoritve. Ni izključeno, da se v bližnji prihodnosti ne izoblikuje nova skupina učencev, ki bo delovala pod istim imenom.

3.2.1.5 Bánffy Társulat (Igralski ansambel Bánffy)

Igralski ansambel je sestavljen iz treh igralcev (od tega en profesionalni igralec – Attila Mess) in ene igralko, njihovo predstavo pa je režiral profesionalni režiser iz Subotice, Zoltán Puskás. Gledališka skupina je nastala leta 2007 z idejo, da bi v Lendavi krstno uprizorili dramo Lászla Gönca¹¹ *Olvadó jégcsapok* (Taleče se ledene sveče op. p), ki govori o situaciji madžarske družine po prvi svetovni vojni, ko državna meja loči Madžare od domovine, in o odnosu med Madžari in v Prekmurje preseljenimi Slovenci – snov je črpana iz zgodovinskih dejstev. Ansambel Bánffy je pričujočo dramo predstavil ne le v Lendavi in njeni okolici (bližnje vasi tudi na madžarski strani), ampak tudi v krajih nekdanje Ogrske (Transilvanija, Slovaška). Igralski ansambel Bánffy zaradi velikega zanimanja že četrto leto gostuje s to dramo, vmes je doživel tudi zamenjavo igralca in ponovno postavitvev na oder. Med največje dosežke uvrščajo nastop v Gledališču Thália v Budimpešti.

3.2.1.6 Egy&Más Vándorszínház (Potujoče gledališče Egy&Más)

Potujoče gledališče Egy&Más je nastalo leta 2010 in se je tako rekoč razvilo iz dijaške gledališke skupine DiáXínpad, ki je nastala leta 2005. Igralski ansambel dijaške gledališke skupine DiáXínpad se je iz leta v leto spreminjal. Gledališka skupina je v času svojega delovanja sodelovala z dvema profesionalnima režiserjema iz Subotice, z že omenjenim Attilo Messom, ki jih je tudi »odkril« in začel vzgajati v gledališkem duhu, ter s Tiborjem Szlobodo, bivšim direktorjem Otroškega gledališča v Subotici in zdajšnjim igralcem in režiserjem v omenjenem gledališču. DiáXínpad je prepotoval ne le širšo okolico Lendave, temveč tudi kraje, ki so nekoč pripadali Madžarski – od Hrvaške in Slovaške do Romunije ter Ukrajine – kjer je uspešno uprizarjal svoje dramske igre. *Maratonci tečejo častni krog*, *Nekateri so za vroče*, *S. Ö. R.*, *Zbeži od žene* in *Lažnivi kljukec* so naslovi njihovih predstav. Večina članov skupine je šla naprej študirat, tako so se leta 2010 preimenovali v Potujoče gledališče Egy&Más in kot taki najprej uprizorili *Titanic Vizirevű*, komično dramo, kjer so poleg študentov sodelovali tudi srednješolski dijaki in starejši ljubitelji gledališča. Nadalje so do leta 2012 na oder postavili *Körmagyar* (Madžarski ples op. p.) in *Let nad kukavičjim gnezdrom*. Ta gledališka skupina je najbolj aktivna (od 2005 vsako leto ena predstava) in zanesljiva ter si prizadeva, da bi v Lendavi dobili polpoklicno gledališče.

¹¹ Doktor zgodovine, pisatelj in politik, ki je od leta 2008 poslanec madžarske narodne skupnosti. Za seboj ima več romanov, raziskav, med njimi: *Prekmurski Madžari: 1918-1941*, *Olvadó jégcsapok* (zgodovinski roman, 2003), *Madžari: kratka zgodovina Madžarov* (2005), *Osvoboditev ali okupacija: Pomurje 1941-1945* (2006), *Kalvária* (2011).

2.2 Amaterizem, polprofesionalizem, profesionalizem

Po besedah Aleša Bergerja je amatersko gledališče »stalna ali priložnostna združba ljubiteljev gledališča, ki pripravljajo gledališke predstave v prostem času in jim gledališko delo ni poklic«, član amaterske skupine, amaterski igralec pa sodeluje pri amaterskem gledališču iz »ljubiteljskih vzgibov in se za razliko od poklicnega dramskega igralca ne preživlja z nastopanjem v gledališču« (Berger 1981, 188). Draga Ahačič meni, da amatersko gledališče do pojava modernega gledališča ni zelo zaostajalo za poklicnim gledališčem. »Če je bila pred nastopom režiserja povprečna raven poklicnega gledališča taka, da je bila lahko dosegljiva tudi amaterjem, je z umetniško režijo nastajal med amatersko in poklicno gledališko dejavnostjo vse večji prepad« (Ahačič 1982, 76). Pojav režiserja, njegove vloge znotraj gledališča je ustvaril osnove za gledališko teorijo in stroko.

S tem pa se je sprožil pojav polprofesionalnega gledališča – pri tem gre za podoben hierarhični red in razdelitev dela, kot je v profesionalnem gledališču, pri čemer ljubiteljem te umetnosti gledališče ni vir dohodka. Hkrati pa je tako društvo pogosto subvencionirano s strani države. Največja razlika med amaterskim in polprofesionalnim gledališčem je, da se v polprofesionalni gledališki skupini v uprizoritve vključujejo poklicni gledališčniki, ki so pogosto za svoj doprinos plačani s honorarjem (del subvencije).

Aleš Berger je zapisal, da je profesionalno oz. poklicno gledališče »za razliko od amaterskega gledališča vsako gledališče, kjer umetniško, tehniško in upravno osebje opravlja svoje delo kot poklic in mu je gledališko delo temeljni vir dohodka« (Berger 1981, 355).

4 DRAMSKO OBČINSTVO

Ob besedi gledališče je običajno prva človekova asociacija gledališka dvorana »z njenim značilno urejenim prostorom, katerega en del je namenjen nastopajočim, drugi del pa tistim, ki gledajo« (Ahačič in Pignarre 1985, 15). Že v sami arhitekturi gledališke dvorane je zaznati dva pomembna faktorja gledališča, to sta igralski ansambel (nastopajoči) in občinstvo (ki gleda). Draga Ahačič poudarja, da je »gledališče izmed vseh umetnosti v največji meri odvisno od občinstva, saj obstaja edinole v neposrednem stiku in povezavi z njim« (Ahačič 1998, 319). Gledališče po eni strani vzgaja, prikazuje vrednote in »prikazuje občinstvu neko človeško obnašanje, človeška dejanja in človeške odnose« (Ahačič in Pignarre 1985, 15), občinstvo po drugi strani sprejema »impulze«, ki prihajajo z odra in jih na svoj način interpretira.

4.1 Nastanek gledališkega občinstva in zgodovina odnosa do njega

Medtem ko Platon o gledališču (in o umetnosti nasploh) meni, da je škodljivo za družbo, Aristotel poudarja katarzo in pozitivni učinek gledališča (in drugih umetnosti) na človekov

osebni razvoj, duševnost. Tudi Sveti Avguštin in krščanstvo sta v srednjem veku obtoževala gledališče pohujšljivosti in nemoralnosti. Friedrich Schiller pa je dokazoval prav nasprotno, in sicer da je gledališče moralna institucija, ki pripomore h kultiviranosti družbe in vzpostavitvi družbenih odnosov (Imre 2009, 52). Tako kot se je skozi stoletja razvijala umetniška podoba, so se razvijale tudi značilnosti občinstva. Razvojna pot do dovršenih predstav in vzpostavitve odnosa izvajalec-gledalec je bila dolga (Ahačič in Pignarre 1985). Občinstvo je po besedah Ahačičeve nastalo na prelomu 16. in 17. stoletja, ko je gledališče doseglo enega svojih najvišjih umetniških vzponov po antiki in je hkrati ustvarilo idejno-estetski temelj za notranjo povezavo z občinstvom. V današnjem pomenu besede se je začelo oblikovati šele takrat, ko se je gledališče iz bolj ali manj odprtih prostorov začelo seliti v zanj posebej prirejene, zgrajene stavbe ter je v njih z večjimi ali manjšimi presledki delovalo skozi vso sezono (Ahačič 1998, 325). Čez čas je gledališče dobilo poleg »odrskega še vzporedno, prikrito dogajanje, ki ga je tvorila igra družabnih, političnih in poslovnih spletk in čenč« (prav tam, 328). Kot pravi Gabrič, je bilo gledališče v tem času družabni prostor, v katerem obiskovalci niso iskali zgolj umetniških navdihov in vzrokov za razmislek, ampak so postali stvar prestiža in izražanja pripadnosti meščanski kulturi (Gabrič 2010, 21). Sledilo je obdobje, ko se je gledališka umetnost približevala želji in okusu dramskega občinstva, kar je sicer privedlo do priljubljenosti gledališča in njegove blaginje, vendar je bilo v obratnem sorazmerju z njegovo umetniško vrednostjo. »V drugi polovici 19. stoletja se je dramsko gledališče pri vsem svojem navideznem sijaju, slavi in bogastvu svojih zvezdnikov znašlo na umetniškem mrtvilu. Dojemljivost in okus gledališkega občinstva pa sta bila seveda odsev tega stanja« (prav tam). Konkurenco je pomenil pojav televizije in radia, zaradi česar se je odnos gledališča do gledalca kot pomembnega faktorja spremenil (Gabrič 2010, 36–37).

4.2 Vzajemen vpliv gledalca in gledališke predstave

Gledališki ustvarjalec in teoretik, Bertolt Brecht, pripisuje gledališkemu občinstvu vlogo soustvarjalca predstav, ker narekuje svoj repertoar z določeno civilizacijsko in duhovno ravni. Gledališke predstave in njeni akterji morajo »vzpostavljati stik z gledalci na umetniški ravni uprizoritvene zamisli, ki sicer upošteva raven dojemljivosti svojega občinstva, vendar z zavestjo, da gledališče lahko svojemu občinstvu toliko več daje, kolikor več zahteva od njega, kar zadeva dojetje« (Ahačič 1998, 329). »Če gre za kulturno razvito, zahtevno in kritično občinstvo, lahko le-to neko uprizoritev potrjuje ali pa zavrača ter tako spodbuja in v določenem smislu usmerja gledališki razvoj« (Ahačič in Pignarre 1985, 119). Občinstvo daje gledališču osnovna izhodišča, saj lahko gledalec prispeva k večji intenzivnosti predstave s svojim zbranim spremljanjem in s svojo notranjo komunikacijo. Tudi Bennettova

poudarja, da »gledališče ni ločljivo od kulture, ki ga je ustvarila in ki ji, po načelu recipročnosti, služi« (Bennett 1990, 99). »Gledalčevo soustvarjanje obstaja v njegovem notranjem dojetanju in konkretizaciji gledališke uprizoritve kot umetniškega dela« (Ahačič 1998, 338). Bennettova v svoji monografiji piše, da imajo tako igralci kot gledalci izoblikovane vrednote, katerih temelje postavi družba, so torej družbeno oblikovane in podobno posredovane. Kot igralec posreduje pomene s svojo igralsko tehniko in znotraj estetskih konvencij, tako gledalec bere znotraj svojega okvirja in pomenov, ki so kulturno in estetsko oblikovani procesi interpretacije. Gledalčeve potrebe so kulturno (antropološko), družbeno (sociološko) oblikovane (pogojene), zato se percepcija predstave na psihološki ravni »filtrira« skozi ta pričakovanja (Bennett 1990, 99). Gledalčeva pričakovanja niso naravna, ampak so ponotranjena skozi proces socializacije¹² (prav tam).

Tudi glede vpliva gledališča na občinstvo ne gre pretiravati, opozarja Draga Ahačič in nadaljuje, da bi bilo naivno pričakovati, »da bi se lahko odrasel, notranje formiran gledalec od predstave vrnil kaj poboljššan, spreobrnjen ali kakorkoli predrugačen« (Ahačič 1998, 339). Kot pravi, gledališče pomaga ljudem živeti, s tem da znotraj svojega umetniškega okvirja zastavlja eksistencialna vprašanja, prikazuje človekove notranje dileme, posameznikove in družbene odnose ter konflikte, mu prikaže nove vidike posameznikovih in družbenih odnosov, in sicer »bolj zgoščeno in v ostrejši luči /.../ S tem povečuje gledalčevo duhovno dovtetnost in bogati njegova spoznanja o samem sebi« (prav tam). 19. stoletje je primer vpliva občinstva na gledališče, ko se je le-to podredilo gledalcem in njihovim neizoblikovanim kulturnim nagnjenjem. Kasneje je gledališče začelo iskati stik z gledalci na umetniški ravni, ki ji občinstvo lahko sledi.

4.3 Interakcija med gledališčem in obiskovalcem gledališča

Gledališče oblikuje skupino obiskovalcev, ki ji posameznik pripada, zato ker je tam, kjer se skupina zbira, v njej se je nekako znašel. Njej pripada ne glede na to, kakšen je njegov družbeni položaj ali interes. S tem se omogoči ideološka solidarnost s skupino. Ljudje, ki oblikujejo skupino gledalcev v gledališki dvorani, imajo poleg tega, da so ob istem času v istem prostoru, skupne tudi duhovne sorodnosti do tega, kar jim gledališče predstavlja. Bennettova razlaga, da do interakcije pride znotraj dveh okvirjev: prvi je zunanji okvir, ki zajema kulturne elemente, ki definirajo gledališki dogodek (družbene norme, predpisi, (ne)gledališke konvencije). Drugi je notranji okvir, ki zajema dramsko produkcijo, nastalo na

¹² Tukaj Bennettova poda študijo primera, kako se gledalci, ki prihajajo z Zahoda, odzivajo na igralske tehnike in načine igranja na Vzhodu. Kot kažejo študije, jih imajo za nenavadne, težje razumljive (Bennett 1990, 100).

samem prizorišču, in gledalca, ki s svojo prisotnostjo aktivno pripomore k realizaciji gledališkega dogodka.

Ta interakcija se razvije na treh ločenih ravneh. Na prvi ravni se gledalec sreča s fikcijskim svetom gledališke predstave, ki ga bere in interpretira preko znakov odrskega dogajanja. Na drugi ravni se srečata svet gledalca in svet odrskega dogajanja preko percepcije performativnih aspektov (doživljanje stvari, predmetov, fizične in materialne pojavnosti na odru) (Alter v Imre 2009, 65). Tretja raven se odvija med gledalci samimi in pomeni interakcijo med njimi. Recepcija gledališke predstave je hkrati skupinsko dejanje, skupinsko vzdušje, večinske reakcije, ki imajo vpliv na vsakega individualnega posameznika občinstva (Imre 2009, 65). Te tri ravni interakcije potekajo hkrati znotraj družbenega, socialnega, političnega, kulturnega in ideološkega konteksta (prav tam)¹³.

V času dramske predstave in na ravni imaginarnega sveta uprizoritve vzpostavlja občinstvo miselni in čutno-čustveni sporazum z odrskim dogajanjem kot duhovno enovito občestvo, vendar ne v smislu neke verske zamaknjenosti, ampak na osnovi osebnega notranje aktivnega sprejemanja gledališkega dogajanja in iz tega izhajajočega opredeljevanja do človeških vprašanj, ki jih gledališče zastavlja (Ahačič 1998, 321).

4.4 Organizacija odnosa med gledališčem in občinstvom

Obstaja več načinov organiziranih stikov gledališča z občinstvom, prav gotovo je eden najuspešnejših in najbolj razširjenih abonmajski sistem, ki kot organizacijska osnova lahko pripomore k spodbudi za umetniško rast ansambla in kultiviranje občinstva. Abonmajski sistem je v manjših gledališčih z relativno maloštevilnim občinstvom ob pomoči družbene ali zasebne subvencije zagotovilo osnovnih materialnih sredstev in primerne števila stalnega občinstva. V zadnjih desetletjih mu nekateri gledališčniki očitajo, da pomeni poglavitno zavoro za umetniški razvoj gledališča. Skladatelj in publicist Anton Lajovic je v svojem eseju *Naša gledališka petletka* (1933) o abonmajskem sistemu pisal kot o dobrem načinu za pridobivanje stalnega občinstva. Njegovi napotki so aktualni še danes. Umetniško vodstvo mora ponuditi tak repertoar, ki bo privabil čim širši krog izobražencev in ki bo po kakovosti mikaven. Še bolj pomembno pa je, da obdrži že pridobljene abonente s tem, da jim nudi skrbno in vestno izbran kakovosten program. Skozi sezono predlaga 20-30 poglavitnih dramskih del, ki bi jih vodstvo imelo za ogleda vredne, občinstvo pa bi jih spremljalo vsako drugo leto, obvezno bi bilo za mlade. Ta dela bi tvorila temelj, h kateremu se dodaja ostali program. S takim principom se po Lajovičevih besedah ne bi bilo potrebno podrežati okusu

¹³ Podobno interakcijo med gledalcem in gledališčem opredeli Coppieters v nekaj točkah, ki se nanašajo na vidike percepcije občinstva (Coppieters v Bennett 1990, 97).

občinstva, ki vsebinsko sledi nizkemu (popolarnemu) okusu širokih množic. Celotna raven predstav bi se tako avtomatično izboljšala. Po drugi strani pa je Bojan Štih, kritik in esejist, menil, da abonmajski sistem zavira razvoj umetnosti in s tem občinstvo, ki da »želi biti zasluženo v abonentskem getu« (Štih v Gabrič 2010, 73). Zoltán Imre¹⁴ izpostavlja še nekaj dejavnikov, ki vplivajo na izbor in pridobivanje publike v gledališče: dostop do gledališča, cena vstopnic, lokacija gledališča, plakati, brošure, objavljeni intervjuji z igralci in režiserji v gledališkem listu ali po drugih medijih (ti naj bi implicitno vplivali na mnenje bralca-gledalca o predstavi), uradne kritike in reklame od ust do ust, veliko vlogo pri oblikovanju gledališke olike in vzgoje pa pripisuje vzgojno-izobraževalnemu sistemu (Imre 2009, 61). Podobno meni tudi Debevec, ki pravi, da je treba ljudem gledališče najprej razložiti, jih privabiti, zavzeti in nato obdržati, po tem pa še gledališko vzgojiti, torej jih organizirati. Pravi še, da bi bilo naivno pričakovati, da bi narod kar sam drl v gledališče (Debevec v Štih 1981, 102).

Kot omenja Ahačičeva, je druga najbolj pogosta oblika organiziranih stikov med gledališčem in občinstvom gledališki festival, ki lahko s svojim tematskim sklopom pomeni širšo popularizacijo gledališča. Vendar so gledališki festivali smiselni le takrat, če niso prepogosti in preštevilni ter so namenjeni pravim ljubiteljem gledališč in gledališkim ustvarjalcem.

Po besedah Ahačičeve lahko povzamem, da je od prvih zamisli ljudskega gledališča, ki je pridobivalo novo občinstvo s pomočjo zunanje razgibanih in pompoznih spektaklov po meri prostodušnega gledalca, do modernega gledališča, ki je našlo notranjo povezavo s širokim občinstvom na sorazmerno visoki estetski in duhovni ravni, moralo gledališče narediti velik korak naprej.

5 EMPIRIČNI DEL – ANKETA

Za raziskovalno metodo sem uporabila anketni vprašalnik, večinoma sestavljen iz vprašanj zaprtega tipa, razen enega vprašanja, ki je odprtega tipa (glej prilogo C). Anketne vprašalnike sem v sodelovanju z ZKPL in ZKMN poslala na naslove slovenskih in madžarskih abonentov, ankete so bile prosto dostopne v Gledališki in koncertni dvorani Lendava in v knjigarni Bánffy. Anketiranci so anketo izpolnjevali samostojno. Poslala sem 546 anket, od katerih sem jih popolno izpolnjenih prejela 136, 45 anket pa je bilo izpolnjenih prosto¹⁵. Nepopolno izpolnjene vprašalnike sem pred analizo izločila.

V analizi podatkov sem najprej opisala svoj vzorec, nato analizirala tiste pridobljene podatke, ki se tičejo hipotez. Temu sledi analiza povezanosti določenih spremenljivk in na koncu

¹⁴ Profesor na smeri Primerjalna književnost in Kulturologija na univerzi ELTE v Budimpešti.

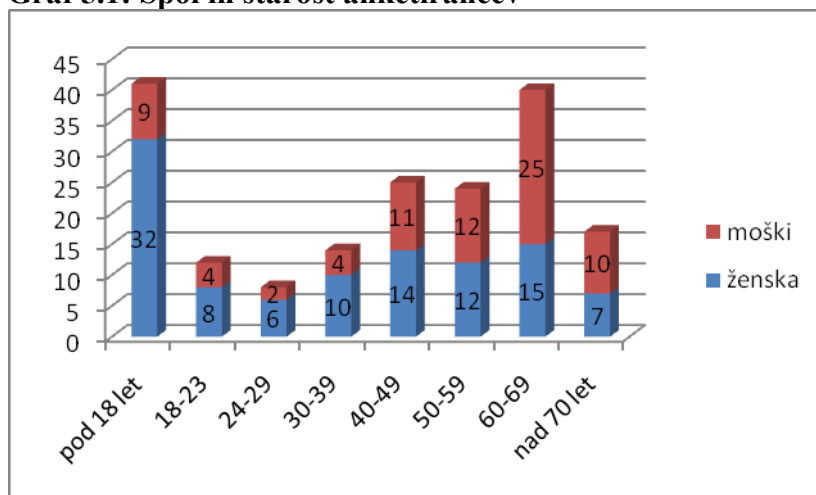
¹⁵ Anketni vprašalniki so bili dostopni na blagajni Gledališke in koncertne dvorane Lendava ter na blagajni knjigarne Bánffy.

sklepna ugotovitev raziskave Struktura obiskovalcev gledaliških predstav Gledališke in koncertne dvorane Lendava.

5.2 Opis vzorca

Od 546 razposlanih anket sem prejela 136 popolno izpolnjenih anketnih vprašalnikov, 45 anket pa je bilo izpolnjenih v prostem dostopu, kar pomeni 181 popolno izpolnjenih anket. To pomeni 33,2 % odzivnost populacije.

Graf 5.1: Spol in starost anketirancev

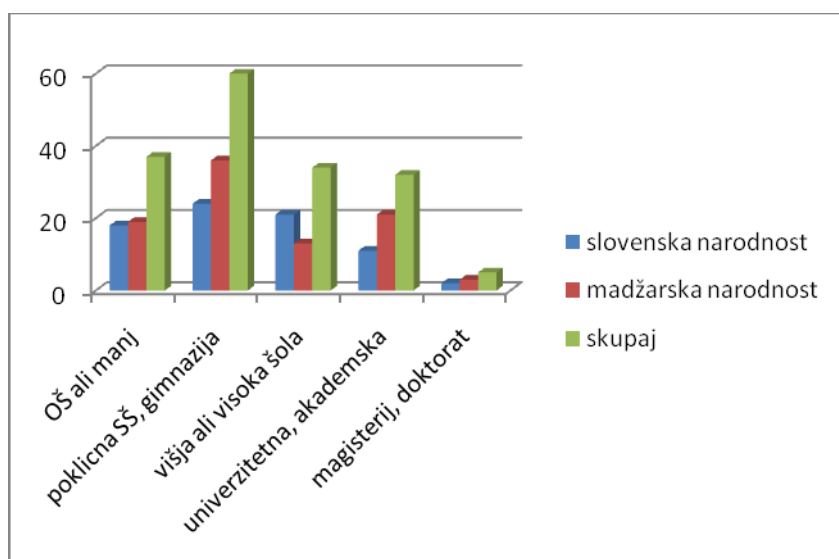

Iz grafa je razvidno, da v gledališče hodijo večinoma ženske – teh je od skupno 181 anketirancev 104, obiskovalcev gledališč moškega spola pa 77. Glede na starostno skupino opazimo, da gledališče najbolj številčno obiskuje starostna skupina pod 18 let, torej v času srednje šole, teh je 41, in pa upokojenci, stari med 60 in 69 let, teh je 40. Pri tem naj opozorim, da sem za sodelovanje prosila Dvojezično srednjo šolo Lendava, kjer sem razdelila 40 anket in jih prav toliko dobila nazaj popolno izpolnjenih. Pripadnikov starostne skupine med 24 in 29 let je najmanj, po podatkih jih od 181 anketirancev 8 pripadnikov te starostne skupine obiskuje gledališče.

Tabela 5.1: Stopnja izobrazbe anketirancev po narodni pripadnosti

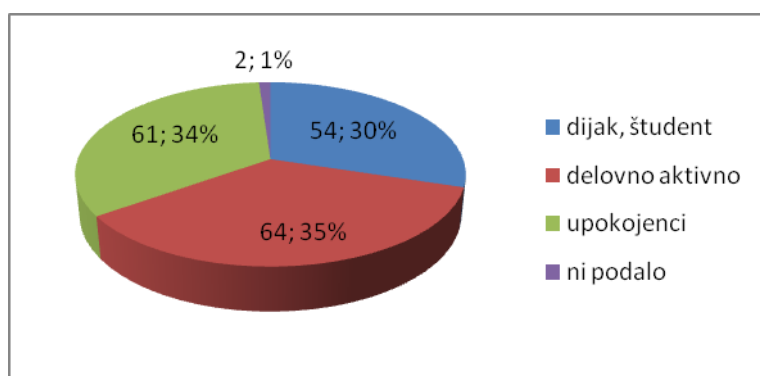
	OŠ ali manj	poklicna SŠ, gimnazija	višja ali visoka šola	univerzitetna, akademska	magisterij, doktorat
slovenska narodnost	18	24	21	11	2
madžarska narodnost	19	36	12	22	3
ostali	9	1	2	1	0
skupaj	46	61	35	34	5

Graf 5.2: Stopnja izobrazbe anketirancev po narodni pripadnosti¹⁶

Od 181 anketirancev ima največji odstotek (33,7 %, kar pomeni 61 anketirancev) končano poklicno srednjo šolo ali gimnazijo. Ta stopnja izobrazbe je skladna s tem, da je največ anketirancev starih med 60 in 69 let – v času njihovega izobraževanja je bila ta stopnja izobrazbe zadostna. Tudi glede visokega števila anketirancev s končano osnovno šolo ali manj je podobno stanje, saj je največ anketirancev pripadnikov starostne skupine pod 18 let. Stopnja izobrazbe glede na narodno pripadnost pove sledeče: pripadniki madžarske narodnosti imajo v povprečju višjo stopnjo izobrazbe, izstopa le kategorija višja ali visoka šola, saj je v tem primeru pripadnikov slovenske narodnosti za 5 % (9 anketirancev) več.

Graf 5.3: Delovna aktivnost anketirancev

Največ anketirancev je delovno aktivnih (64 oz. 35 %), sledijo upokojenci (61 oz. 34 %), nato pa dijaki in študentje (54 oz. 30 %) – za vsako izmed kategorij se je tako odločila približno tretjina anketirancev.

¹⁶ Zaradi majhnega števila neopredeljenih (skupaj 13 od 181 anketirancev) sem to skupino v grafičnem prikazu izpustila.

Tabela 5.2: Pogostost obiskovanja gledališč anketirancev glede na starost

pogostost obiskovanja	nekajkrat mesečno	enkrat mesečno	nekajkrat letno ali manj
pod 18 let	11	22	8
18–23	3	7	2
24–29	3	5	0
30–39	7	3	4
40–49	4	13	8
50–59	6	10	8
60–69	4	27	9
nad 70 let	5	8	4
skupaj	43	95	43
delež	23,8	52,5	23,8

Z izjemo ene starostne skupine prevladuje pogostost obiskovanja gledališč enkrat na mesec (teh anketirancev je 52,5 %). Le med pripadniki starostne skupine med 30 in 39 let je opaziti, da le-ti obiskujejo gledališče v povprečju pogosteje – nekajkrat mesečno. Skoraj v vsaki starostni skupini je drugi najpogostejši odgovor glede pogostosti obiskovanja gledaliških predstav nekajkrat letno ali manj, le pri starostni skupini med 24 in 29 let je drugi najpogostejši odgovor nekajkrat mesečno. To pomeni, da se mladi nagibajo k temu, da pogosteje hodijo v gledališče. Zanimivo je, da je delež anketirancev, ki obiskujejo gledališče najpogosteje (nekajkrat mesečno) in najredkeje (nekajkrat letno ali manj), enak, tj. 23,8 %. Še grafična porazdelitev tabele za lažjo predstavbo.

Graf 5.4: Pogostost obiskovanja gledališč anketirancev glede na starost

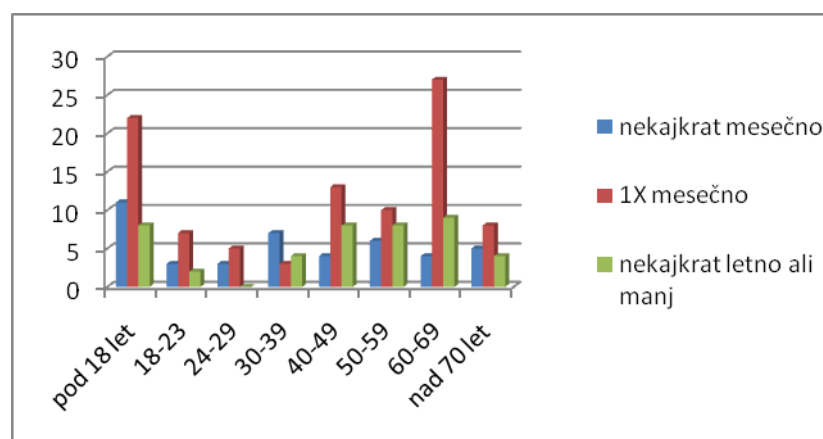
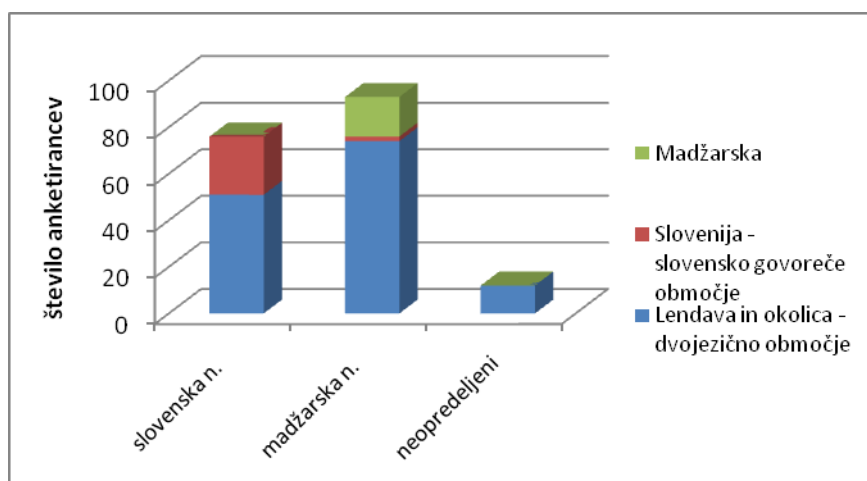

Tabela 5.3: Narodna pripadnost anketirancev in kraj bivanja anketirancev

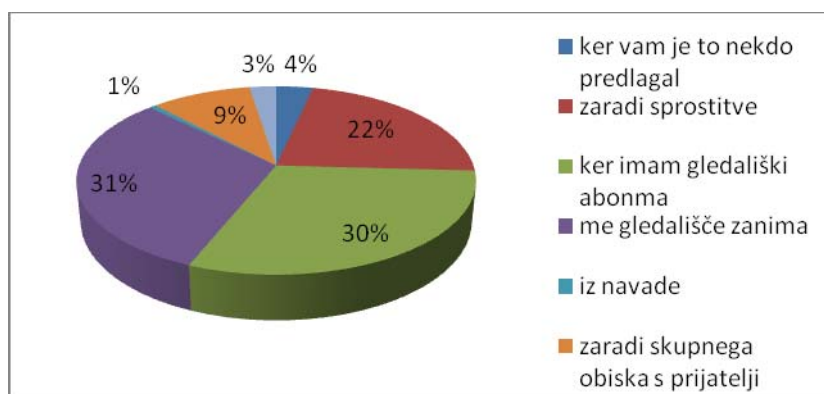
	slovenska narodnost	madžarska narodnost	ostali	skupaj
Lendava in okolica – dvojezično območje	51	74	12	137
Slovenija – slovensko govoreče območje	25	2	0	27
Madžarska	0	17	0	17
skupaj	76	93	12	181

51 % (93) anketirancev je madžarske narodnosti, 42 % (76) slovenske, 7 % (12) pa je ostalih (iz narodnostno mešane družine, Hrvati itd.). Prebivalcev dvojezičnega območja, torej občine Lendava in njene okolice, občanov Dobrovnika in njegove okolice ter Goričkega, je skupaj 137, prebivalcev slovensko govorečih občin (Maribor, Murska Sobota, Črenšovci, Odranci, Ljutomer, Gornja Radgona, Beltinci) je 27, 17 anketirancev pa je državljanov Madžarske. Iz tabele je razvidno tudi, da je med anketiranci največ prekmurskih Madžarov. Še grafična ponazoritev podatkov iz tabele.

Graf 5.5: Prikaz narodne pripadnosti anketirancev in regija

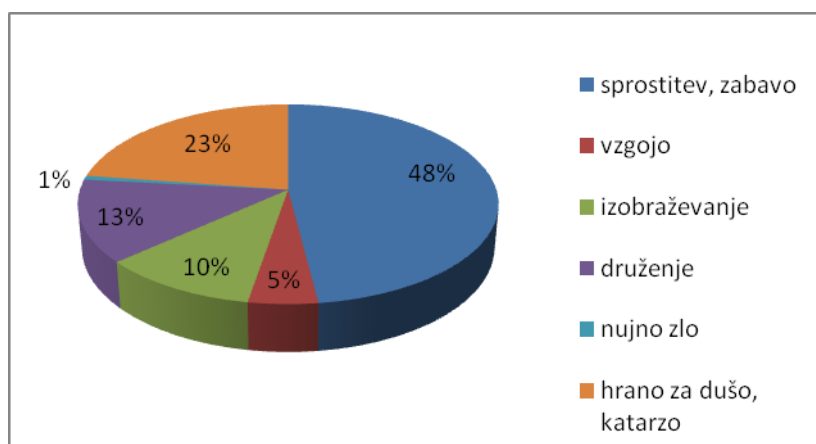

Graf 5.6: Vzroki obiska gledaliških predstav

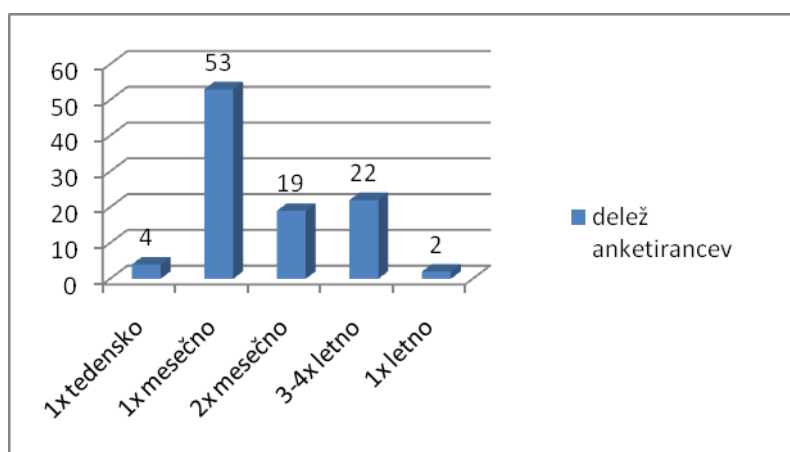
V tem primeru so anketiranci lahko označili več odgovorov. Kot je iz grafa razvidno, je najpogosteje označen odgovor na vprašanje, zakaj obiskujejo gledališke predstave, »ker me gledališče zanima« (31 %), s 30 % pa mu sledi odgovor »ker imam gledališki abonma«. 22 % anketirancev obiskuje gledališče zaradi sprostitve. Na splošno lahko povzamem, da ljudje (anketiranci) obiskujejo gledališče zato, ker jih gledališče zanima, prav zaradi tega pa imajo abonma, kar je tesno povezano (tako vsebinsko kot glede rezultatov). Tretji najpogostejši vzrok odhoda v gledališče je sprostitvev (22 %).

Graf 5.7: Pomen gledališča za obiskovalce gledaliških predstav

Graf prikazuje pomen gledališča za obiskovalce gledaliških predstav oz. pogled anketirancev na gledališče. Pri tem vprašanju so anketiranci lahko označili več odgovorov. Skoraj polovica anketirancev (48 %) je tako označila, da zanje gledališče pomeni sprostitvev, zabavo. Drugi najpogostejši odgovor je s 23 % »hrana za dušo, katarzo«. Poudariti moram, da so tisti anketiranci, ki so označili »sprostitvev, zabavo«, najpogosteje označili še odgovore »katarzo« (42 anketirancev od 144) in »druženje« (35 od 144 anketirancev). Rezultati tega vprašanja so skladni z rezultati vprašanja o vzroku obiskovanja gledališča, kjer je prav tako visok delež izbral odgovor »zaradi sprostitve«, kar posledično pomeni, da večini gledalcev gledališče pomeni vrsto odklopa, sprostitve.

Graf 5.8: Pogostost obiskovanja gledališč

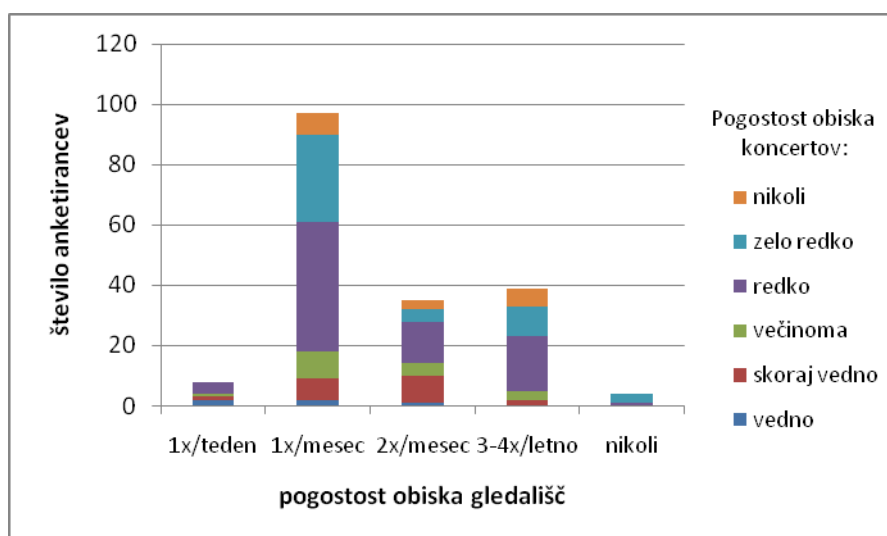
Največ anketirancev, tj. 53 %, zahaja v gledališče enkrat mesečno, večkrat mesečno (kar zajema odgovora enkrat tedensko (4 % anketirancev) in dvakrat mesečno (19 % anketirancev)) 23 % anketirancev, redko (v anketi označen kot odgovor trikrat-štirikrat letno (22 % anketirancev) ali enkrat letno (2 % anketirancev)) pa 24 % anketirancev. Tedensko hodijo v gledališče 4 % anketirancev.

Tabela 5.4: Pogostost obiskovanja kulturnih prireditev

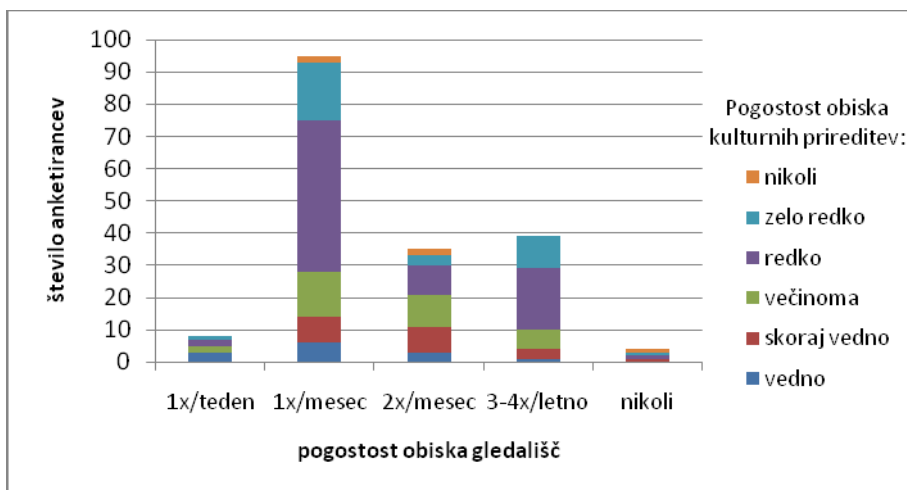
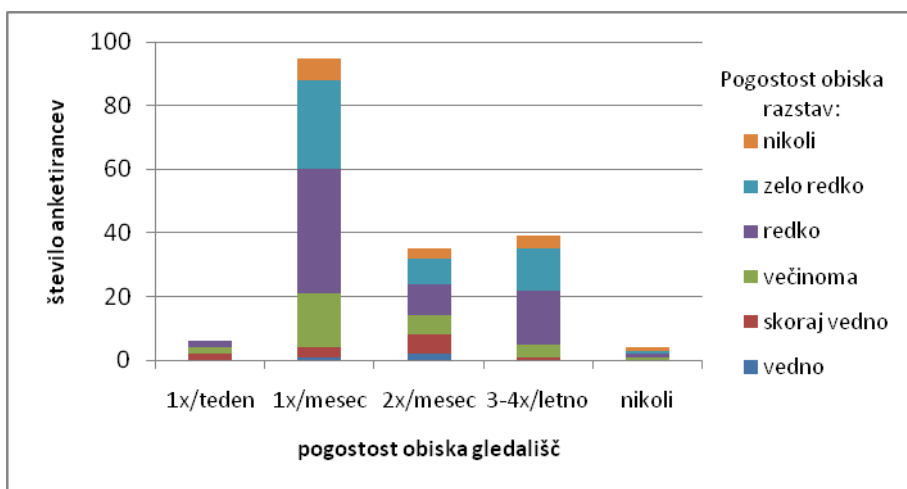
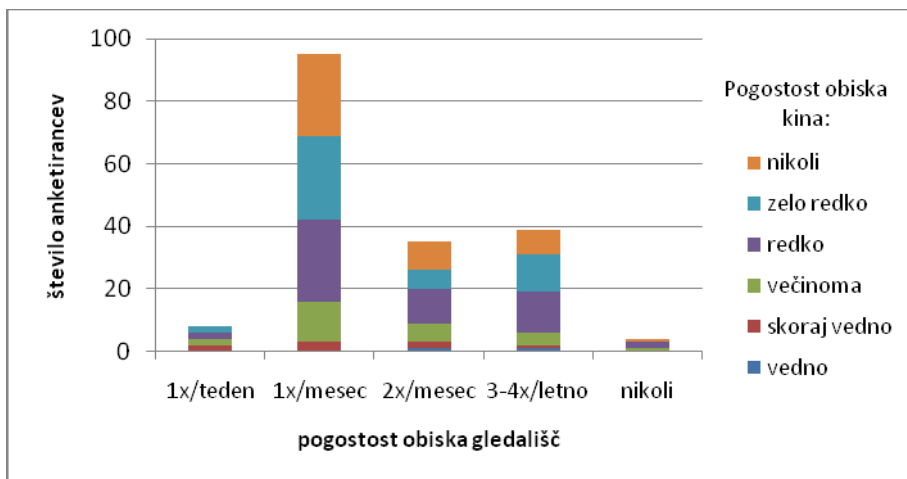
	koncert	kino	razstava	prireditve ob praznikih
vedno	5	2	3	13
skoraj vedno	19	8	12	20
večinoma	17	26	30	32
redko	80	54	71	78
zelo redko	45	47	50	33
nikoli	15	44	15	5

Kot je iz tabele razvidno, anketiranci najbolj redno obiskujejo prireditve ob praznikih. Prav tako je ta kategorija tista, ki je dobila najmanj odgovorov »nikoli«, torej da anketiranci nikoli ne hodijo na prireditve (takih je le 5) – vzrok najverjetneje tiči v tem, da gre za narodnostno mešano območje, kjer ljudje radi izražajo svojo pripadnost preko kulturnih prireditev. Na splošno gledano večina anketirancev redko hodi na koncerte, v kino, na razstave in na prireditve (torej je »redko« najpogostejši odgovor). Kino je hkrati tista oblika zabave, ki so jo anketiranci najpogosteje uvrstili tako, da je nikoli ne obiskujejo – vzrok za to je lahko oddaljenost kina (najbližji kino je v Murski Soboti, kar je 30 kilometrov stran).

Graf 5.9: Pogostost obiskovanja drugih prireditev¹⁷ (koncertov, kina, razstav in kulturnih prireditev) glede na pogostost obiskovanja gledaliških predstav

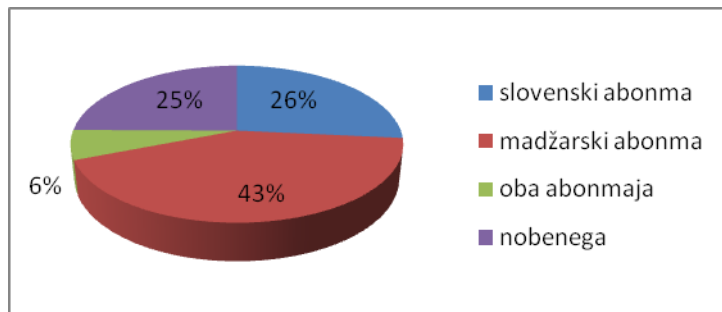
¹⁷ V sklopu »drugih prireditev«, za obisk katerih sprašujem v anketi (koncerti, kino, razstave in kulturne prireditve), mislim na tiste prireditve, ki so organizirane v gledališki dvorani oz. tiste, ki so dosegljive v okolici anketirancev – zanimala sta me predvsem aktivnost in udeležba na takih prireditvah.

Ob opazovanju štirih grafov ugotovimo, da tisti obiskovalci gledališč, ki redno hodijo v gledališče (1x/teden) redko hodijo na koncerte in obiskujejo kino ter razstave, redno (»vedno«) pa hodijo na kulturne prireditve. Tisti, ki večinoma, torej 2x/mesec obiskujejo gledališče, v največjem številu hodijo tudi na koncerte in v kino. Med tistimi, ki enkrat na mesec obiskujejo gledališče (53 % anketirancev), se v največjem številu redko udeležujejo razstav in kulturnih prireditev ter koncertov, zelo redko pa zahajajo v kino. Tisti anketiranci,

ki redko obiskujejo gledališče (3-4-krat letno), redko ali zelo redko obiskujejo tudi druge prireditve – med temi anketiranci se je odgovor »skoraj vedno« v največjem številu pojavil pri obisku kulturnih prireditev.

Graf 5.10: Gledališki abonma

136 (76 %) anketirancev iz mojega vzorca ima letos gledališki abonma, od tega 6 % (11 anketirancev) oba (slovenskega in madžarskega), 44 anketirancev ali 25 % vzorca ga letos nima.

5.1 Analiza strukture obiskovalcev gledaliških predstav v Gledališki in koncertni dvorani Lendava

Pri podrobnejši analizi podatkov predstavljam povezanosti spremenljivk. Predstavljam tiste spremenljivke, ki so relevantne in smiselne za koncept diplomske naloge. Zanimalo me je, kakšna je povezava med izobrazbo, izobrazbo staršev in obiskom gledališča ter drugih prireditev (kino, koncerti, razstave ipd.), torej med povezanostjo kulturnega kapitala in izobrazbe na primeru obiskovanja gledališč. Ugotavljala sem tudi vlogo staršev in ostalih okoliščin pri prvem obisku gledališča ter povezanost med starostjo in vzrokom obiska gledališča. Nato sem preverila povezavo med narodno pripadnostjo in kulturnim kapitalom, kulturnimi navadami.

5.1.1 Povezanost izobrazbe anketiranca, izobrazbe anketirančevih staršev in pogostosti obiska gledališča

Raziskava te povezanosti je pomembna predvsem zato, ker se na ta način lahko ugotovi prenos kulturnih vzorcev in odnosa do kulture iz ene generacije na drugo.

Tabela 5.5: Delež pogostosti obiskovanja gledaliških predstav glede na izobrazbo (n=181)

izobrazba / pogostost obiskovanja gledališča	nekajkrat mesečno	enkrat mesečno	nekajkrat letno ali manj	skupaj
OŠ ali manj	17,4	60,9	21,7	100
poklicna SŠ, gimnazija	21,3	55,7	23,0	100
višja ali visoka šola	31,4	48,6	20,0	100
univerzitetna ali več	28,2	41,0	30,8	100

Izmed tistih s končano osnovno šolo ali manj jih 61 % obiskuje gledališče enkrat mesečno. S končano poklicno šolo ali gimnazijo jih 56 % obiskuje gledališče enkrat mesečno. Prav tako gledališče enkrat mesečno v največjem deležu obiskujejo tisti s končano višjo ali visoko šolo, tj. 48,6 % anketirancev. 41 % tistih anketirancev, ki so najbolj izobraženi, torej tistih, ki imajo univerzitetno izobrazbo ali več, najpogosteje obiskuje gledališče enkrat mesečno, 31 % najbolj izobraženih jih obiskuje gledališče nekajkrat letno ali manj (kar je hkrati največji delež pri kategoriji nekajkrat letno ali manj). Le pri tistih z dokončano višjo ali visoko šolo je drugi najpogostejši odgovor nekajkrat mesečno (31,4 %, gre za anketirance, starejše od 40 let). Poudariti želim, da pri je rednih gledalcih, tistih, ki najpogosteje hodijo v gledališče, torej nekajkrat mesečno, opaziti, da delež hkrati z izobrazbo narašča.

Hi kvadrat je 2,77 – to je nizka vrednost, kar je indikator neodvisnosti. Z drugimi besedami, med izobrazbo in pogostostjo obiskovanja gledališča se kaže šibka povezanost, ki pa ni statistično značilna. Stopnja značilnosti je $\alpha = 0,837$, kar pomeni, da izobrazba in pogostost obiska gledališča na populaciji nista statistično značilno povezani – pri vzorcu obstajajo določene razlike med izobrazbenimi razredi glede na pogostost obiskovanja gledališča, vendar te niso statistično značilne. Te ugotovitve so logične, saj je 34 % vzorca upokojencev, torej starejših od 61 let (največ obiskovalcev gledališča je upokojencev, ki pa nimajo visoke izobrazbe).

Tabela 5.6: Delež pogostosti obiskovanja gledaliških predstav glede na izobrazbo staršev (n=181)

izobrazba staršev / pogostost obiskovanja gledališča	nekajkrat mesečno	enkrat mesečno	nekajkrat letno ali manj	skupaj
oba starša nižje izobrazbe	23	54,9	22,1	100
eden visok izobražen, drugi ne	17,9	46,4	35,7	100
oba starša visoke izobrazbe	36	48	16	100

Če sta oba starša anketiranca nižje izobrazbe, kar pomeni, da imata končano srednjo šolo, gimnazijo ali manj, 55 % anketirancev obiskuje gledališče enkrat mesečno. 48 % anketirancev, katerih starši so visoko izobraženi (torej vsaj univerzitetno), obiskujejo gledališče enkrat mesečno. Prav tako gledališče enkrat mesečno obiskujejo anketiranci, katerih vsaj eden izmed staršev ima visoko izobrazbo. Ne glede na izobrazbeni razred je najpogostejši odgovor glede pogostosti obiskovanja gledališča enkrat mesečno. Hi kvadrat je 4,92, njegova statistična značilnost je $\alpha = 0,29$. Ob upoštevanju 5 % stopnje značilnosti povezava med tema dvema spremenljivkama ni statistično značilna.

5.1.2 Vzroki obiska gledališča glede na starost

Tabela 5.7: Vzrok za obisk gledališča¹⁸ glede na starost anketiranca - delež

vzrok / starost	pod 18	18-23	24-29	30-39	40-49	50-59	60-69	nad 70
predlog drugih	8,5	6,2	9,1	5,0	0	2,1	1,2	0
zaradi sprostitev	16,9	25,0	27,3	30,0	38,5	25,5	18,3	12,9
zaradi abonmaja	28,2	6,2	9,1	20,0	20,5	36,2	37,8	45,2
zaradi zanimanja	26,8	43,8	45,5	30,0	33,3	27,7	31,7	32,3
iz navade	0	0	0	5,0	0	0	1,2	0
možnost druženja s prijatelji	18,3	18,8	0	5,0	2,6	6,4	7,3	9,7
možnost druženja z družino	1,4	0	9,1	5,0	5,1	2,1	2,4	0

Iz tabele je razvidno, da mladi (pod 18 let) hodijo v gledališče, ker imajo gledališki abonma (28 %), na drugem mestu pa zaradi zanimanja (27 %) – kar je logično, saj tiste, ki imajo abonma, po navadi gledališče zanima, sicer abonmaja ne bi imeli. Med njimi je najmanj takih, ki hodijo v gledališče zaradi skupnega odhoda, možnosti druženja z družino (1 %). Mladi med 18 in 23 let hodijo v gledališče, ker jih gledališče zanima (43 %). Pripadniki starostne skupine 24-29 let prav tako obiskujejo gledališče, ker jih le-to zanima (46 %). 30-39 letniki hodijo na gledališke predstave zaradi sprostitev in ker jih gledališče zanima (30-30 %). Anketiranci med 40 in 49 letom starosti obiskujejo gledališče zaradi sprostitev (tako jih meni 39 %). Vzrok za obisk gledališča starejših anketirancev (50-59 let) je kupljen gledališki abonma (36 %), na drugem mestu pa zanimanje za gledališče. Prav tako je abonma najpogostejši vzrok za obisk gledališča med pripadniki starostne skupine nad 60 let (38 % pri 60-69 let in 45% pri anketirancih nad 70 let). Največkrat je najpogostejši vzrok za obisk sam abonma in zanimanje za gledališče.

5.1.3 Vloga spremljevalne osebe in ostalih okoliščin pri prvem obisku gledališča

Od 181 anketirancev jih 16 ni navedlo svoje starosti ob prvem obisku gledališča. Med ostalimi 165 anketiranci je povprečna starost prvega obiska gledališča 11 let.

Tabela 5.8: Povprečna starost pri prvem obisku gledališča glede na spremljevalno osebo

spremljevalna oseba	povprečna starost	število anketirancev	standardni odklon
starši	8,0	50	3,8
šola, vrtec	11,4	88	4,0
prijatelji	14,8	13	3,6
sorodniki	11,7	7	7,7
ostalo (sam, sodelavci)	17,3	3	4,0
ne spomni se	/	20	

Iz tabele je razvidno, da imajo starši pomembno vlogo pri otrokovem prvem obisku gledališča ter da jih motivirajo za obisk, saj so ti otroci precej mlajši prvič prestopili prag gledališča (v

¹⁸ Pri 9. anketnem vprašanju, v katerem sprašujem po vzrokih obiska gledališča, so anketiranci lahko označili več možnih odgovorov.

povprečju stari 8 let). Tisti, ki so bili prvič v gledališču s šolo, so bili stari povprečno 11 let, tisti, ki so šli s prijatelji, so imeli povprečno 15 let. Najkasneje, v povprečju 17-letni, gredo v gledališče z drugo družbo – npr. sami ali s sodelavci.

Tabela 5.9: Povprečna starost pri prvem obisku gledališča glede na okoliščine

okoliščine	število anketirancev	povprečna starost	standardni odklon
pobuda staršev	46	8,1	3,8
šolska obveznost, vrtec	94	11,2	4,0
lastna želja	22	15,0	4,4
ne spomni se	19	14,8	5,3

Ta tabela smiselno dopolnjuje prejšnjo (Tabela 5.7). Tisti, ki so prvič obiskali gledališče na pobudo staršev, so v povprečju stari 8 let. Tisti, ki niso zapisali okoliščin, spomnijo pa se starosti, so v povprečju stari 15 let. V povprečju so bili stari 15 let tudi tisti, ki so se za prvi obisk gledališča odločili sami, brez zunanje pobude, torej iz lastne želje.

5.1.4 Prva gledališka izkušnja - gledališka predstava

Gledališke predstave sem razdelila v naslednje kategorije: ali slovensko ali hrvaško ali madžarsko profesionalno gledališče, domača amaterska gledališka skupina ali v slovenskem ali v madžarskem jeziku ter gostujoč profesionalni igralski ansambel ali v slovenskem ali madžarskem ali hrvaškem jeziku v domačem kraju.

Tabela 5.10: Prva ogledana gledališka predstava

	št. anketirancev	delež
ne spomni se	39	21,5
DOMHU ¹⁹	18	9,9
DOMSLO	21	11,6
PRODOMSLO	17	9,4
PRODOMHU	16	8,8
PROFCRO	9	5,0
PROFHU	28	15,5
PROFSLO	33	18,2

70 anketirancev (39 %) si je prvič ogledalo gledališko predstavo v profesionalnem gledališču, od tega 5 % v gledališču na Hrvaškem, 16 % na Madžarskem in 18 % v Sloveniji. 18 % anketirancev (33 anketirancev) si je ogledalo gostujoč profesionalni igralski ansambel v domačem kraju. To pomeni, da si je skupaj 57 % anketirancev ob prvem obisku kakršnegakoli

¹⁹ Razlaga: DOMHU: amaterska skupina v domačem ali bližnjem kraju v madžarščini;

DOMSLO: amaterska skupina v domačem ali bližnjem kraju v slovenščini;

PRODOMSLO: profesionalno gledališče v gostovanju v anketirancu domačem kraju v slovenščini;

PRODOMHU: profesionalno gledališče v gostovanju v anketirancu domačem kraju v madžarščini;

PROFCRO: ogled predstav profesionalnega gledališča na domačih odrih gledališč Zagreb, Varaždin, Čakovec;

PROFHU: ogled predstav profesionalnega gledališča na domačih odrih gledališč v Budimpešti, Keszthelyu, Nagykanizsi;

PROFSLO: ogled predstav profesionalnega gledališča na domačih odrih gledališč SNG Ljubljana, SNG Maribor.

gledališča ogledalo profesionalno gledališko predstavo s profesionalnimi igralci. 22 % anketirancev je prvič obiskalo gledališko predstavo, ki so jo predstavili amaterski igralci, od tega 10 % amatersko skupino v madžarskem jeziku in 12 % v slovenskem jeziku. Ne glede na to, da je večina anketirancev madžarske narodnosti, si je večina anketirancev prvič ogledala gledališko predstavo v slovenskem jeziku. Vzrok za to je politični sistem tistih let, ko je večina anketirancev bila prvič na gledališki predstavi – v 30. in 40. letih so na tem območju uprizoritve česarkoli javnega v madžarskem jeziku prepovedali oz. vsaj omejili, zato so bili takrat otroci omejeni na predstave v slovenskem jeziku.

5.1.4 Analiza: vloga narodne pripadnosti pri kulturnih aktivnostih (obiskovanje Gledališke in koncertne dvorane Lendava, obiskovanje drugih gledališč in drugih kulturnih prireditev)

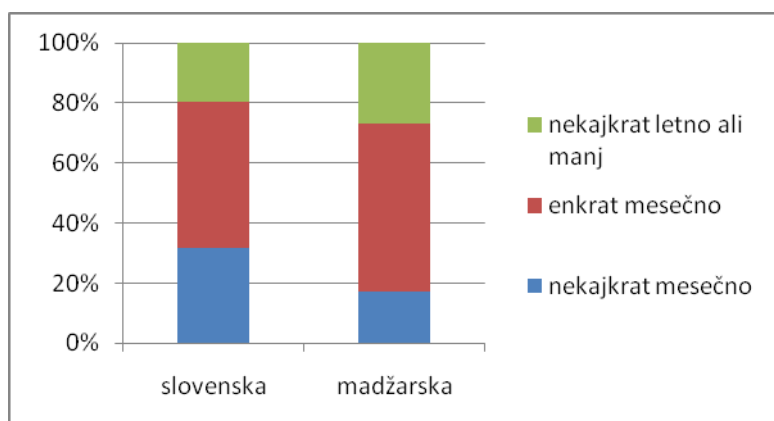
Ker sem raziskovala gledališke navade na dvojezičnem območju, se mi je zdelo zanimivo raziskati navade glede na narodno pripadnost. Vsi programi se na tem območju odvijajo dvojezično oz. jih prirejajo ločeno v obeh jezikih. Tako v naslednjih vrsticah analiziram pogostost obiskovanja gledališča v Lendavi in drugih gledališč ter obiskovanja gledaliških festivalov glede na narodnost, pri tem neopredeljene oz. tiste, ki niso izpolnili vprašanja o narodnosti, ne upoštevam.

Tabela 5.11: Pogostost obiskovanja gledališč glede na narodno pripadnost - delež

pogostost obiska gledališč	slovenska	madžarska	skupaj
nekajkrat mesečno	14,2	9,5	23,7
enkrat mesečno	21,9	30,8	52,7
nekajkrat letno ali manj	8,9	14,8	23,7
skupaj	45,9	55,1	100

Največ anketirancev obiskuje gledališče enkrat mesečno (53 %), za odgovora nekajkrat mesečno in nekajkrat letno se je odločil podoben delež (24-24 %) anketirancev. 22 % pripadnikov slovenske narodnosti obiskuje gledališče enkrat mesečno, 14 % nekajkrat mesečno in 9 % nekajkrat letno ali redkeje. Večji delež pripadnikov madžarske narodnosti kot slovenske obiskuje gledališče enkrat mesečno, 31 %, v primerjavi s pripadniki slovenske narodnosti Madžari v manjšem deležu obiskujejo gledališče večkrat mesečno, 10 %, 15 % pa obiskuje gledališče nekajkrat letno ali redkeje. Še grafična ponazoritev podatkov za lažjo predstavo.

Graf 5.11: Delež pogostosti obiska gledališča glede na narodno pripadnost

Preverila sem tudi, ali obstaja povezava med tema dvema spremenljivkama – zastavila sem si torej vprašanje, ali se navade glede gledališča razlikujejo glede na narodno pripadnost. Ali se je relevantno vprašati, če je en narod bolj privržen gledališču kot drugi glede na pogostost obiska gledališča? S statistično analizo sem ugotovila, da ni. Hi kvadrat je 4,97 pri 5 % stopnji značilnosti, njegova statistična značilnost je $\alpha = 0,083$. To pomeni, da s 5 % tveganjem trdim, da narodna pripadnost in pogostost obiskovanja nista povezani. Sicer pripadniki madžarske narodnosti pogosteje obiskujejo gledališke predstave na splošno, vendar ne morem trditi, da en ali drugi narod raje oz. pogosteje obiskuje gledališče, saj imajo očitno pomembno vlogo druge spremenljivke.

Tabela 5.12: Obiskovanje drugih gledališč glede na narodno pripadnost - delež

	NE	DA
slovenska	48,68	51,32
madžarska	40,86	59,14

Ne glede na narodno pripadnost anketiranci večinoma poleg gledališča v Lendavi obiskujejo tudi druga gledališča. Iz tabele je razvidno, da več Madžarov obiskuje druga gledališča (59 %), pri Slovencih je porazdelitev mnenj skoraj polovična, 51 % jih obiskuje tudi druga gledališča, medtem ko 49 % ne. Med naštetimi odgovori so najpogostejša druga gledališča bila razna gledališča v Budimpešti, gledališče Hevesi Sándor v Zalaegerszegu, sledijo SNG Ljubljana, SNG Maribor ter Debrecensko gledališče na Madžarskem, nato še gledališča v Zagrebu.

Tabela 5.13: Obiskovanje gledaliških festivalov glede na narodno pripadnost - delež

	NE	DA
slovenska	84,21	15,79
madžarska	84,95	17,2

Velik odstotek anketirancev ne hodi na gledališke festivale – približno 84 % pri obeh narodih. Edino pri narodno neopredeljenih je razmerje obrnjeno, saj je 58 % neopredeljenih obiskalo v zadnjih treh letih kak gledališki festival. Ob tem velja omeniti opazko, da v to skupino spadajo mladi do 23 let. Glede gledaliških festivalov so največkrat omenjeni sledeči: Gledališki maraton Lendava – Gledališke sanje, Festival Lent in Festival otroških gledaliških predstav Weöres Sándor.

6 SKLEP

Iz analize sem sestavila profil tipičnega obiskovalca gledaliških predstav Gledališke in koncertne dvorane Lendava. Govora je o ženski obiskovalki gledališča, stari med 60 in 69 let s srednješolsko izobrazbo, ki je še delovno aktivna, vendar zaradi višje starosti pred upokojitvijo. Ta gledalka je madžarske narodnosti, madžarski gledališki abonma ima že več let, torej lahko posplošim, da gre za stalno občinstvo. V povprečju enkrat mesečno obišče gledališče, predvsem zaradi kupljenega gledališkega abonmaja, ki ga je kupila v prvi vrsti zato, ker jo gledališče zanima. Gledališče je zanjo vir sprostitve in zabave, pomeni ji tudi hrano za dušo. Po navadi gledališče obiskuje z družinskimi člani. Informacije o gledališkem dogajanju išče po klasični poti – to so mesečni pregled programa dogodkov in plakati, tudi obvestila v množičnih medijih, kot je npr. časopis. V Gledališko in koncertno dvorano v Lendavi hodi zato, ker je blizu, drugi vzrok je kvaliteten program. Na gledališke festivale ne hodi, v druga gledališča pa. Prve izkušnje z gledališčem je imela povprečno pri enajstih letih v okviru šole. Predstave, ki si jo je prvič ogledala, se ne spomni. Uprizoritev gledaliških predstav domačih igralskih skupin se večinoma udeležuje. Skoraj vedno se udeleži kulturnih prireditev ob praznikih, redko hodi na koncerte, zelo redko na razstave in skoraj nikoli v kino – vzrok za to, da ne obiskuje kina, je lahko ta, da ga v okolici Lendave ni.

Za gledališče, ki le gostuje gledališke predstave, je pomembno, da si že na začetku pridobi abonmajske občinstvo, zato mora ponuditi raznovrsten program. Glede na to, da obiskovalcem tega gledališča le-to pomeni sprostitev, zabavo, gledališče tem potrebam ugoditi s komedijami. Vendar ima Gledališka in koncertna dvorana zahtevnejšo nalogo, saj je bilo do leta 2011 edino gledališče v okolici. Gledališče brez konkurence lahko hitro zapade v komercializacijo, da bi tako privabilo čim več zabave željnih obiskovalcev. Vendar pa mora biti gledališče v takem položaju vzor. Da ima gledališče izobraževalno funkcijo, meni 18 % anketirancev, da ima vzgojno, pa 8 %.

V mojem vzorcu je bilo za 32 % več žensk kot moških (104 žensk in 77 moških), 46 % anketirancev je slovenske narodnosti, 55 % madžarske, druge sem iz analiz o povezavi z narodnostjo izpustila zaradi majhnosti skupine. Največ anketirancev šteje pod 18 let (41

anketirancev) in 60-69 let (40 anketirancev). Obiskovalci gledaliških predstav v Lendavi imajo v največji meri, tj. v 34 %, končano poklicno srednjo šolo ali gimnazijo, kar je logično, saj je najštevilčnejša starostna skupina (poleg srednješolcev) med 60 in 69 let, v času njihovega izobraževanja pa je ta stopnja bila zadostna. Ljudje gledališče obiskujejo z družinskimi člani (54 %) ali/in s prijatelji (46 %). Glede na to, da večini pomeni gledališče način zabave, sprostitve, je taka družba logična, želijo si pa več komedij. Obravnavano gledališko občinstvo ni festivalsko občinstvo, saj 84 % občinstva ne obiskuje gledaliških festivalov. To občinstvo nima niti navade obiskovanja kino predstav, koncertov in še najmanj razstav. V največji meri se udeležuje drugih (kulturnih) prireditev ob kakršnihkoli praznikih. Splošno gledano pa se vseh naštetih vrst prireditev udeležuje v povprečju redko, še najbolj velja to za koncerte (vzrok za to je visoka povprečna starost vzorca). Kljub razviti tehnologiji in medijskemu napredku reklama za gledališki program v največji meri doseže svoje ciljno občinstvo po klasični poti – natisnjen mesečni program in plakati po mestu. Reklama »od ust do ust«, obisk gledališča na predlog nekoga drugega je le nekajkrat označena možnost.

Pri analizi povezanosti sem ugotovila šibko povezanost med izobrazbo in pogostostjo obiskovanja gledališča, kar pomeni, da izobrazba obiskovalca ne vpliva na pogostost obiska gledališča, razen pri anketirancih, ki najbolj redno obiskujejo gledališče (nekajkrat mesečno) – tu je opaziti, da z izobrazbo narašča odstotek anketirancev, vendar le-to ni statistično značilno. Torej obstajajo razlike med izobrazbenimi razredi glede na pogostost obiskovanja gledališča, vendar jih ne moremo posploševati na celotno populacijo. Na anketiranca močnejše vpliva družinsko ozadje, kar sem preverjala preko izobrazbe staršev, vendar ta povezava ni statistično značilna. To pomeni, da rezultati niso nakazali dovolj velike razlike med izobrazbenimi razredi staršev anketirancev in pogostostjo obiskovanja gledališča. Ob vprašanju, kakšno vlogo imajo starši in druge okoliščine pri prvem obisku gledališča, so se pri vzorcu pokazale nekatere značilnosti. Največ anketirancev je gledališče obiskalo v okviru šole ali vrtca, se pravi, da je pobuda prišla od izobraževalnega sistema, povprečno pri 11 letih. Iz podatkov lahko ugotovimo, da imajo starši pomembno vlogo pri prvem obisku gledališča, ker so anketiranci, ki so prvič obiskali gledališče na pobudo staršev, to naredili mlajši (v povprečju z 8 leti) v primerjavi z anketiranci, ki so gledališče prvič obiskali s prijatelji (ti so to naredili pri skoraj 15 letih). Tisti, ki so prvič obiskali gledališče po lastni želji, so bili stari 15 let – slednje se sklada tudi s prej omenjenim podatkom (v gledališče po lastni želji s svojo družbo, tj. s prijatelji). Zaradi dvojezičnega področja sem se dotaknila tudi razlik v odnosu do gledališča glede na narodno pripadnost. Sicer se kaže pogostejši obisk gledaliških predstav v Lendavi in v drugih gledališčih pri pripadnikih madžarske narodnosti – tudi v tem, da so

našteli več drugih gledališč, v katera zahajajo, in pa več gledaliških festivalov, ki jih obiskujejo, vendar pa ne morem zaključiti, da v povprečju Madžari pogosteje obiskujejo gledališče kot Slovenci. Večji delež Slovencev (14 %) obiskuje mesečno večkrat gledališče v Lendavi, kot delež Madžarov (10 %) in večji delež Madžarov (15 %) obiskuje gledališče letno nekajkrat kot Slovenci (9 %). Sicer podatki kažejo, da so pripadniki madžarske narodnosti »aktivnejši« na področju gledališča, kar se kaže v večjem odstotku obiska drugih gledališč (Madžari 59 %, Slovenci 51 %), vendar je ta razlika majhna. Do te razlike pride tudi zato, ker pripadniki madžarske narodnosti bolje obvladajo slovenski jezik kot na dvojezičnem območju živeči Slovenci madžarski jezik. Pripadniki madžarske narodnosti so našeli več gledališč kot Slovenci, ki so se omejili na SNG Maribor, SNG Ljubljana, zagrebško gledališče in gledališke predstave domačih amaterskih gledaliških skupin (Ljutomer), medtem ko so (prekmurski) Madžari naštevali gledališča v Budimpešti, debrecensko gledališče, Gledališče Hevesi Sándor v Zalaegerszegu, gledališče v Keszthelyu in druga bližnja manjša gledališča na madžarski strani. Majhna razlika se je pokazala tudi glede obiskovanja gledaliških festivalov: za 2 % več pripadnikov madžarske narodnosti obiskuje gledališke festivale, med katerimi so največkrat naštet Gledališki maraton v Lendavi ter Srečanje otroških gledaliških skupin Weöres Sándor na Madžarskem. Taki rezultati nakazujejo na večjo potrebo po kulturi pri pripadnikih madžarske narodnosti, kar je logično, saj manjšina v večinskem narodu lahko preživi med drugim tudi z ohranjanjem in gojenjem svoje materinščine – tudi na področju kulture.

7 LITERATURA:

1. Ahačič, Draga in Robert Pignarre. 1985. *Dramsko gledališče*. Ljubljana: MGL.
2. Ahačič, Draga. 1982. *Gledališče pod vprašajem polemike in obračuni*. Ljubljana: MGL.
3. --- 1998. *Gledališke besede*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
4. Berger, Aleš. 1981. *Gledališki besednjak, slovensko strokovno izrazje v gledališču, filmu in televiziji*. Ljubljana: MGL.
5. Bennett, Susan. 1990. *Theatre Audiences: a Theory of Production and Reception*. London, New York: Routledge.
6. Bourdeieu, Pierre in Alain Darbel. 1969/91. *The Love of Art*. Cambridge: Polity Press.
7. Gabrič, Aleš. 2010. Družbena in družabna vloga gledališke dejavnosti na Slovenskem v 20. stoletju. V *Dinamika sprememb v slovenskem gledališču 20. stoletja*, ur. Barbara Sušec Michieli, Blaž Lukan in Maja Šorli, 15–88. Ljubljana: Akademija za gledališče, radio, film in televizijo: Maska.
8. *Gledališki list Gledališke vizije 2012*. 2012. Analizirano besedilo mesečnika (marec). Lendava: OI JSKD.
9. Imre, Zoltán. 2009. *A színház színpadra állításai*. Budapest: Ráció Kiadó.
10. Király Meszelics Jutka. 2004. Lendván ünnepélyesen felavatták a kultútotthont. *Népújság*, 38 (23. september).
11. Predan, Vasja. 1996. *Slovenska dramska gledališča*. Ljubljana: MGL.
12. Šinko, Sabina. 2012. *O lutkovnem društvu Pupilla*. Dostopno prek: www.lutkepupilla.wix.com (4. november 2012).
13. Štih, Bojan. 1981. *Slovenski theater gori postaviti: o pomenu in namenu slovenskega gledališča*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
14. Šimonka, Tanja. 2008. *O hiši – Gledališka in koncertna dvorana Lendava*. Dostopno prek: http://www.lendava-vabi.si/SI_vsebina.php?id=SI_18_gledalisce (4. november 2012).
15. Varga, Sándor. 1995. *A szlovéniai magyarok műkedvelő tevékenysége: 1920-1970*. Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet; Győr: Hazánk.
16. Zavod za kulturo in promocijo Lendava. 2012a. *Finančno poročilo za leto 2011*. Lendava: Zavod za kulturo in promocijo Lendava.
17. --- 2012b. *Popis abonentov slovenskega abonmaja za 2011*. Lendava.
18. --- 2012c. *Popis abonentov madžarskega abonmaja za 2011*. Lendava.

PRILOGE

PRILOGA A

FINANČNO POROČILO ZA LETO 2011 (sprejeto na 12. seji zavoda, 27. 3. 2012)

PRIHODKI

Finančni rezultati javne službe

- Načrtovani prihodek javne službe iz javnih virov v višini 244.464 € je realiziran do 97,47 %. Uresničen je prihodek v višini 238.263 €.
- Načrtovani prihodek nejavnih sredstev za izvajanje javne službe pa do višine 95 % ali 77.461 €, kar pomeni 25 % vseh potrebnih sredstev za izvajanje javne službe. Od tega je 19.162 € ali 6 % v skupnem deležu prihodkov čistih tržnih prihodkov (najemnina kavarne, najemnine za dvorano in ogledi dvorane), ki pa jih v skladu s pogodbo z ustanoviteljem namenjamo prav tako v javno službo (investicijska vzdrževanja objekta in opreme, obvezni tehnični in varnostni pregledi objekta in opreme).
- Tržni prihodki v letu 2011 so bili za 11,5 % višji od planiranih.
- Skupni prihodek za izvajanje javne službe je bil 315.725 € ali 95,16 % vseh načrtovanih sredstev.
- Realizacija finančnega načrta za leto 2011 sicer kaže 17,58 % povišanje proračunskih prihodkov glede na načrt 2011, v bistvu pa so bila proračunska sredstva za 10.165 € ali 4 % manjša kot v letu 2010. Finančni načrt za 2011 je predvideval del proračunskih sredstev v višini 199.054 € neposredno z letno pogodbo, drugi del v višini 40.000 € pa na podlagi občinskega javnega razpisa za programe. Realizacija pa je bila v višini 234.055 € z neposredno pogodbo in aneksom k pogodbi, zato je prišlo do povišanja indeksa.

Zavod se je že v letu 2010 moral prilagajati manjšim prihodkom s strani ustanovitelja in soustanoviteljic, saj je Občina Lendava v tem letu dobila s strani MZK le 50.000 € (predhodna leta pa 80.000 €), tako da smo tudi mi morali že takrat prilagajati svoje programe bistveno manjšim proračunskim sredstvom (v letu 2009 smo s strani proračuna ustanovitelja prejeli 288.565 €, v letu 2010 240.420 €, v letu 2011 pa 234.055 €).

54.510 € ali 19 % manj proračunskih sredstev za izvajanje javne službe v zavodu v dveh letih je za nas enormna številka. Zaradi vedno manjših sredstev za javno službo smo v letu 2011 med drugimi ukrepi racionalizacije oz. varčevanja (manj prireditve, cenejše predstave, varčevanje na vseh področjih) izvedli tudi javne pozive za izbiro najcenejšega izvajalca računovodskih storitev in za čiščenje objekta, s čimer smo vse stroške sklestili do možnega

minimumu. Prav tako smo izbrali novega najemnika gostinskega lokala v kulturnem domu in zvišali najemnino na 1.200 € (prej 780 €). Novega najemnika kavarne imamo od septembra, računovodstvo od oktobra in čistilni servis od septembra 2011.

Programe in poslovanje smo prilagodili prihodkom in poslovali z 223 € presežki prihodkov nad odhodki.

Tabela 1: Pregled pridobljenih nejavnih sredstev za javno službo

	2008	2009	2010	2011	Ind/11:10
vstopnice	94.964	91.511	57.983	45.769	79
donatorstva	15.566	13.142	9.135	10.250	122
druge storitve				2.275	
skupaj	110.530	104.653	67.118	58.294	87

Graf 1: Pregled pridobljenih nejavnih sredstev za javno službo

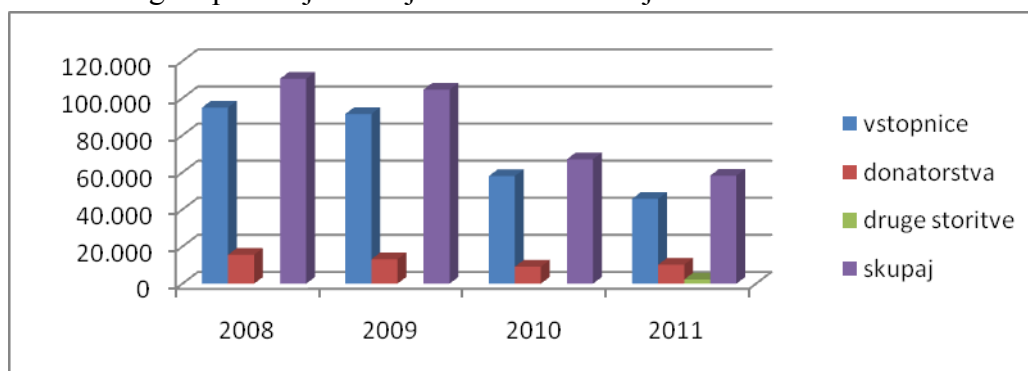

Tabela 2: Pregled pridobljenih tržnih prihodkov

	2008	2009	2010	2011	Ind/11:10
najem dvorane	15.538	8.550	5.638	7.346	130
najemnine za kavarno	9.461	9.360	9.360	9.657	103
ogledi dvorane	1.370	2.484	1.633	2.159	132
skupaj	26.369	20.394	16.631	19.162	115

Graf 2: Pregled pridobljenih tržnih prihodkov

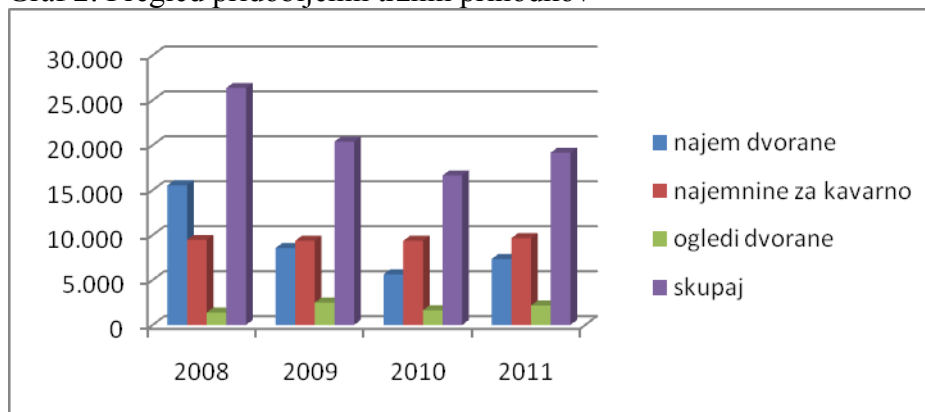
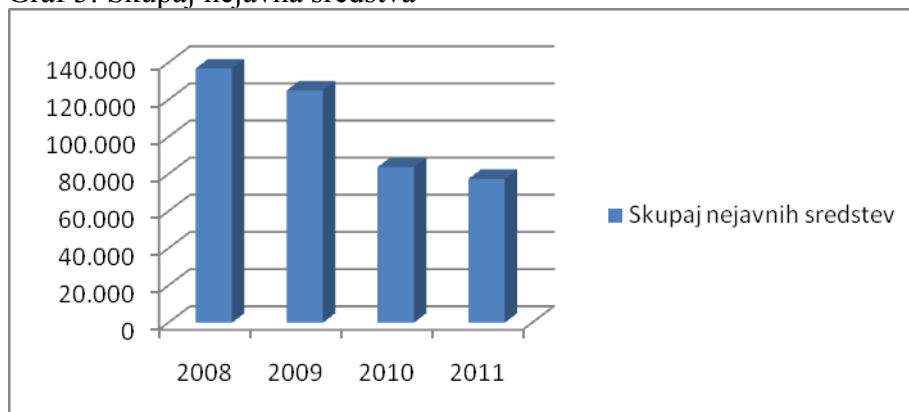

Tabela 3: Pregled skupaj pridobljenih nejavnih sredstev

	2008	2009	2010	2011	Ind
skupaj nejavnih sredstev	136.899	125.047	83.749	77.461	92

Graf 3: Skupaj nejavna sredstva

Kot je razvidno iz tabele, je bil v letu 2011 skupni znesek nejavnih sredstev za javno službo v primerjavi z letom 2010 manjši za 8 %, kar se kaže predvsem pri deležu vstopnin za prireditve. Bistveni razlog manjšega iztržka za vstopnice je manjše število prireditev za 10 ali 20 %, kot tudi večje število otroških predstav, za katere je bila vstopnina samo 2 €. Na manjši prihodek nejavnih sredstev za izvajanje javne službe pa vpliva tudi velik delež (kar 47 %) prireditev, ki so za obiskovalce brezplačne (koncertni cikel Festine, lutkovni festival, likovne razstave), pri čemer pa ne smemo pozabiti vsesplošne ekonomske krize, ki je prav na našem področju posebej težka.

V splošni recesiji pa se vsi organizatorji in izvajalci prireditev prilagajamo razmeram na trgu, tudi v načinu delitve obveznosti in tveganja pri izvedbi posamezne produkcije, in sicer na način, da izvajalci za nastop ne ponujajo izključno končno in določeno ceno, temveč se za izvedbo določenega programa (koncerta, igre, baleta, muzikala) dogovorimo za delitev inkasa, kar je ustaljena praksa tudi pri drugih domovih. Z vsakim izvajalcem je delitev iztržka pogodbeno določena oziroma dogovorjena. Običajno je to razmerje 30 : 70 (30 % zavod, 70 % izvajalec). Tako se tudi mi izognemo riziku nakupa programa in izgube v primeru, da se dvorana ne razproda in ustvari dobiček ali pa vsaj pozitivno nulo, a je zaradi tega v številkah iztržek manjši, enako tudi stroški. Prav tako je v teh časih splošne recesije težko napolniti dvorano in hkrati zaračunati obiskovalcem ekonomsko ceno. Takšen dogovor o delitvi iztržka velja samo za prireditve, ki sodijo med nejavno službo. Za javno službo, kjer nudimo predvsem predstave, koncerte in otroške predstave nacionalnih gledališč, pa takšen dogovor ni mogoč, saj imajo le-ti za nakup predstave fiksno in končno ceno.

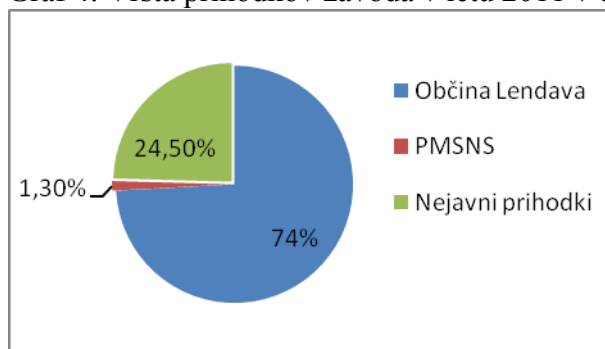
V letu 2011 je bilo vseh prireditev v gledališki dvorani 108, od tega pa kar 66 ali 61 % prireditev, ki so bile za obiskovalce brezplačne, torej ni bilo inkasa. V sinagogi je bilo v tem letu 29 različnih prireditev, ki so bile za obiskovalce v večini primerov brezplačne.

V skupnem deležu javnih prihodkov za izvajanje javne službe je delež ustanoviteljice 74,2 %, delež soustanoviteljic, Madžarske samoupravne narodne skupnosti Občine Lendava in Pomurske madžarske samoupravne narodne skupnosti, le 4.000 € ali 1,7 % vseh javnih prihodkov. V deležu skupnih prihodkov za izvajanje javne službe (proračunska sredstva in nejavna sredstva) pa znaša delež le 1,3 %.

Prihodki od nejavnih prihodkov za izvajanje javne službe v višini 58.300 € ali 18,5 % ter vstopnice 14,5 % in donatorstva 3,3 % in čisti tržni delež, ki pa se tudi uporabi za javno službo v višini 19.162 € ali 6 %.

V strukturi skupnih prihodkov znaša delež sredstev, pridobljenih na trgu (sponzorstva, vstopnice, najemnine), 77.461 € ali 25 % vseh prihodkov za izvajanje javne službe.

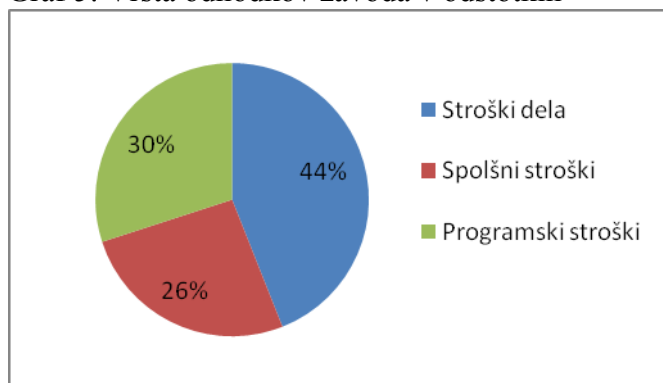
Graf 4: Vrsta prihodkov zavoda v letu 2011 v odstotkih

ODHODKI

Odhodkov je imel zavod 315.502 €, od tega je 140.273 € ali 44,4 % stroškov dela, splošnih stroškov delovanja zavoda v višini 82.235 € ali 26 % (poraba energije – elektrika, ogrevanje, komunalni stroški, izdatki za tekoče vzdrževanje, čiščenje, računovodski servis, varovanja oseb, varovanje zgradb) in 92.978 € ali 29,5 % programskih materialnih stroškov (gostovanja, hostesna služba, oglaševanje, prevajanje, reprezentanca, transportni stroški, pisarniški material in storitve, avtorski honorarji, druge splošne storitve itd).

Graf 5: Vrsta odhodkov zavoda v odstotkih

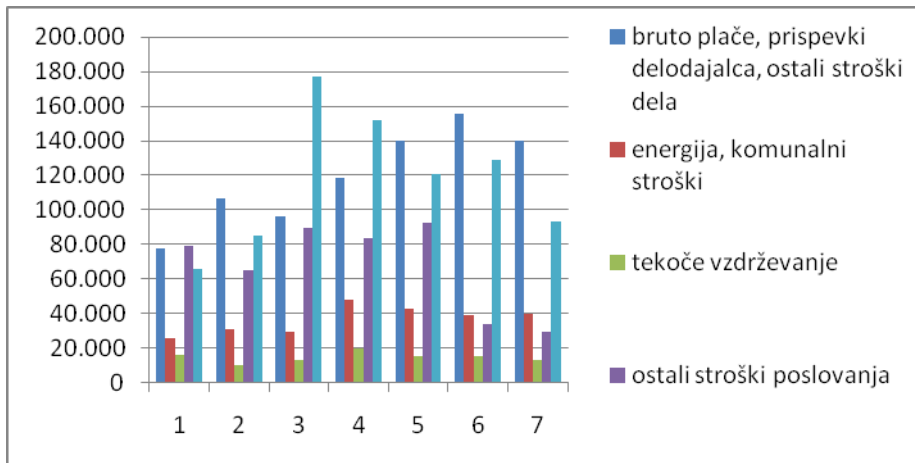
Odhodki so bili za 16.292 ali 4 % nižji od načrtovanih na račun manjšega števila prireditev in splošnega varčevanja pri poslovanju. V letu 2010 smo z dodeljenimi proračunskimi sredstvi poslovali z izgubo, a smo kljub temu za leto 2011 prejeli še manj proračunskih sredstev. Zato smo dejansko bili v letu 2011 prisiljeni racionalizirati poslovanje in programsko ponudbo prilagoditi prihodkom. Manjši odhodki so bili skoraj pri vseh postavkah, opazno višji od planiranih so bili stroški tekočega vzdrževanja objekta in opreme. Objekt, predvsem leseni deli, je v precej slabem stanju, medtem ko tehnično opremo ohranjamo v dobri kondiciji, a bo v marsikaterem pogledu kmalu zelo zastarela. V letu 2011 so bili opravljeni vsi nujni in obvezni letni servisi odrske opreme, požarnih loput, klimatskih naprav, kurilnice, plinske napeljave, tudi letni pregled električnih napeljav. Vsi ti obvezni letni varnostni pregledi so poravnani izključno iz čistih tržnih prihodkov in znašajo 68 % vseh sredstev, ki jih dobimo na trgu. Ostala razpoložljiva sredstva so bila namenjena za tekoče vzdrževanje objekta in opreme (pleskanje notranjosti objekta, menjave žarnic, manjša popravila ipd).

Tabela 4: Vrsta odhodkov

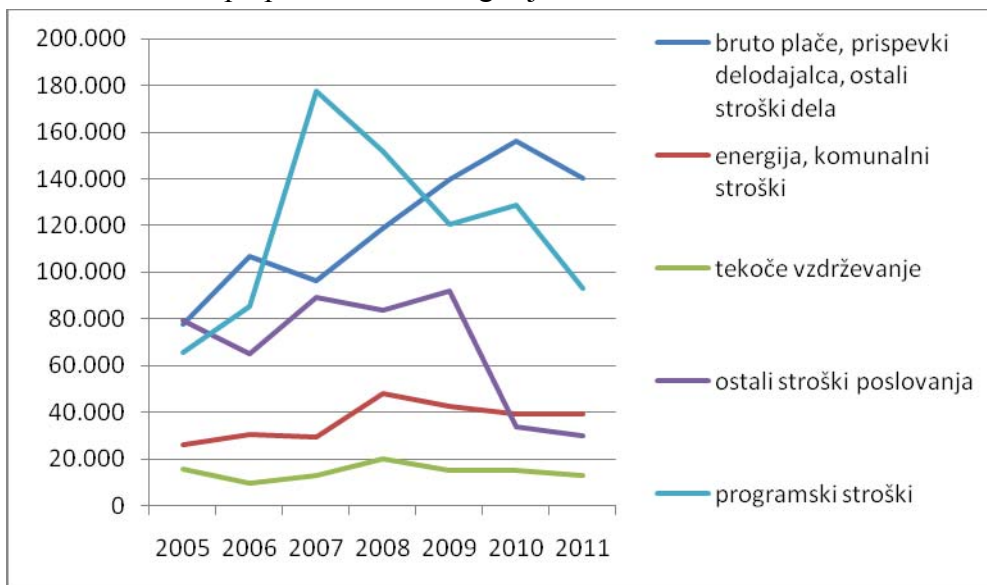
vrsta odhodkov	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
bruto plače, prispevki delodajalca, ostali stroški dela	77.731	106.830	96.137	118.720	139.954	155.942	140.273
energija, komunalni stroški	25.940	30.703	29.362	47.793	42.532	39.245	39.518
tekoče vzdrževanje	15.895	9.844	12.944	19.946	15.255	15.242	12.882
ostali stroški poslovanja	79.152	65.168	89.363	83.578	92.226	33.937	29.835
programski stroški	65.677	85.213	177.410	151.591	120.550	128.657	92.994
skupaj	264.395	297.758	405.216	415.628	410.571	372.124	135.502

ODHODKI

Graf 6: Odhodki po posameznih kategorijah

Graf 7: Odhodki po posameznih kategorijah

Iz podatkov o poslovanju oziroma odhodkih od leta 2005 je razvidno, da smo v zadnjih dveh letih odhodke poslovanja bistveno zmanjšali pri vseh kategorijah. Pri odhodkih za stroške dela je treba pojasniti, da je avgusta 2008 bila v zavodu nova zaposlitev, zato so tudi sredstva za plače posledično višja, v letu 2010 pa smo imeli zaposleni še dve delavki preko javnih del. V letu 2011 nismo imeli javnega delavca. Bistveno smo zmanjšali tudi druge stroške poslovanja (računovodstvo, čistilni servis in druge stroške materiala) in programske stroške.

PRILOGA B

MADŽARSKI GLEDALIŠKI ABONMA 2011 – GLEDALIŠKA IN KONCERTNA DVORANA LENDA VA

Število abonentov madžarskega gledališkega abonmaja se je v letu 2011 povečalo za 54 abonentov ali 19,8 % in to predvsem na račun abonentov iz Republike Madžarske, Lendave in podarjenih abonmajskih vstopnic za šole (24), ki jih je plačala Madžarska samoupravna narodna skupnost Občine Lendava. Zadovoljujoče je tudi to, da iz Lendave ni osipa — 15 več jih je od prejšnje sezone. Zasedenost dvorane z abonentskimi obiskovalci je 61 %, kar je bistveno boljše kot preteklo leto, ko je bila zasedenost dvorane le 49 %, predlani pa samo 37 %. Na posamezne predstave madžarskega abonmaja se je dodatno odzvalo v povprečju še do 155 obiskovalcev, tako da so bile tudi madžarske abonmajske predstave v lanskem letu dokaj dobro obiskane in je bila dvorana zasedena.

Tabela 1: Število abonentov za madžarski abonma in odstotek zasedenosti dvorane

leto	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
abonenti	188	215	180	200	162	218	272
odstotek	42	28	40	45	37	49	61

Graf 1: Število abonentov madžarskega abonmaja po letih in odstotek zasedenosti dvorane

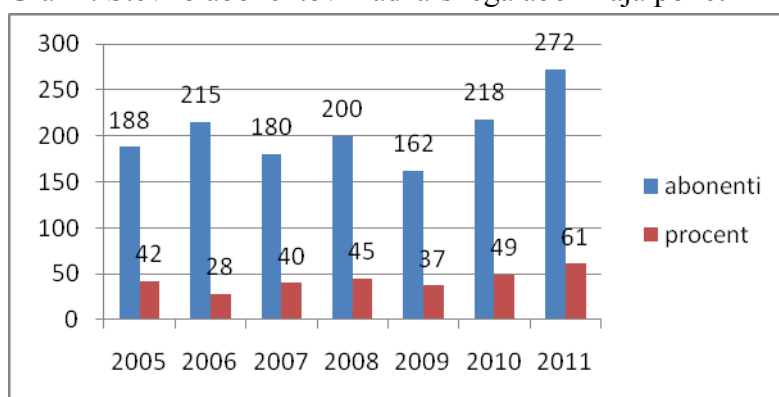

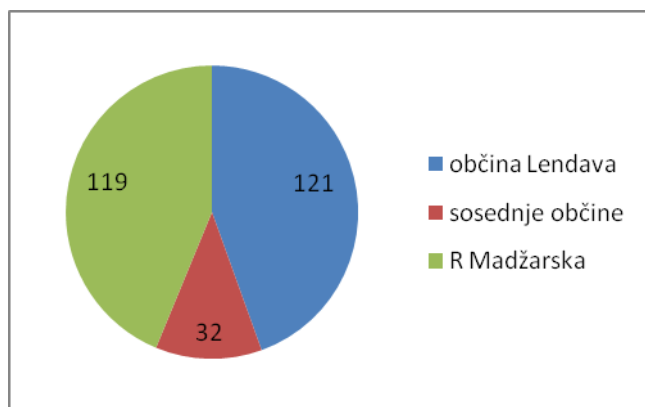
Tabela 2: Število vpisanih abonentov madžarskega abonmaja po naseljih

naselje	št. abonentov 2010	procent	št. abonentov 2011	procent
Lendava	106	48,7%	121	44,5%
M. Sobota	9	42,2%	9	3,3%
Dobrovnik	3	1,4%	4	1,5%
Lenti	33	15,2%	47	17,3%
Zalabaksa	13	6,0%	10	3,7%
Csörnyeföld	7	3,3%	10	3,7%
Tófej	11	5,1%	0	0,0%
Csesztreg	12	5,5%	20	7,4%
Rédics	4	1,9%	9	3,3%
Hodos	2	1,0%	7	2,6%
Prosenjakovci	0	0	8	3,0%
Ostali	18	8,3%	27	10,0%
Skupaj	218	100%	272	100%

*Ostali: Nagykanizsa, Letenye, Bazakerettye, Zalaegerseg, Muraratka, Lovaszi, Resznek, Bak, Nagyrakos, Turnišče, Križevci. 121 ali 44,5 % abonentov prihaja iz občine Lendava, 32 ali 11,8 % iz sosednjih občin in 119 ali 43,8 % iz sosednje Madžarske.

V letu 2010 je bila struktura sledeča: 48,7 % jih je bilo iz občine Lendava, 7,4 % iz sosednjih občin in 43,9 % iz sosednje Republike Madžarske.

Graf 2: Struktura abonentov za 2011 (občina Lendava, ostale občine in R Madžarska)

PRILOGA C

SLOVENSKI GLEDALIŠKI ABONMA 2011 – GLEDALIŠKA IN KONCERTNA DVORANA LENDA VA

Tabela 1: Število abonentov in odstotek zasedenosti dvorane

leto	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
abonenti	390	444	443	440	441	431	323
odstotek	87,8%	100%	99,7%	99,0%	99,4%	87,1%	72,8%

Graf 1: Število abonentov po letih

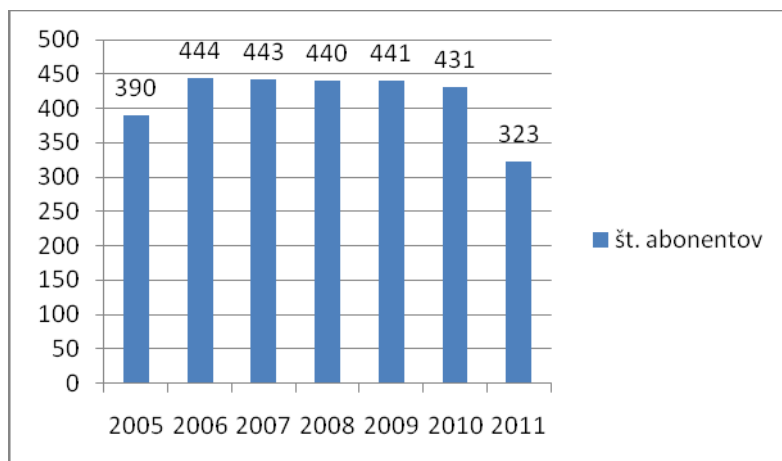
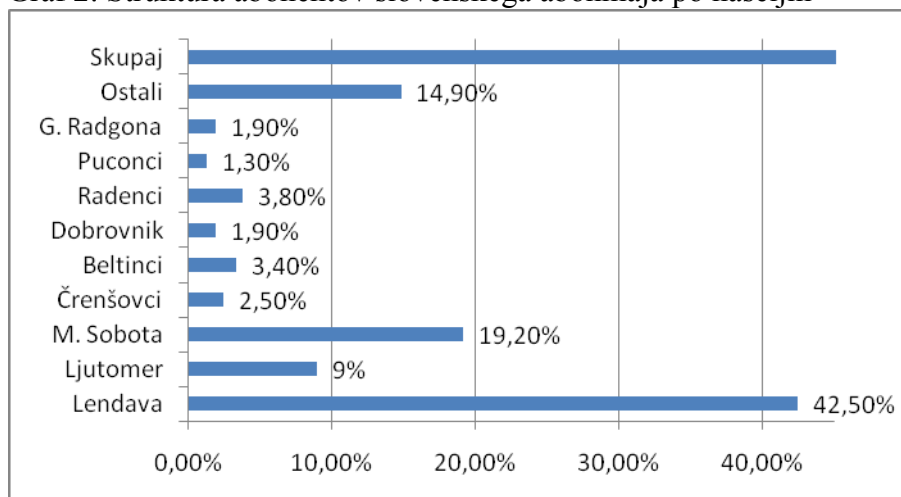

Tabela 2: Število vpisanih abonentov slovenskega gledališkega abonmaja po naseljih

naselje	št. abonentov 2010	odstotek	št. abonentov 2011	procent
Lendava	166	38,3%	137	42,5%
Ljutomer	40	9,3%	29	9,0%
M. Sobota	95	22,1%	62	19,2%
Črenšovci	10	2,4%	8	2,5%
Beltinci	16	3,8%	11	3,4%
Dobrovnik	12	2,8%	6	1,9%
Radenci	10	2,4%	12	3,8%
Puconci	12	2,8%	4	1,3%
G. Radgona	9	2,1%	6	1,9%
Ostali	61	14,0%	48	14,9%
Skupaj	431	100%	323	100%

- Ostali: Ormož, Hodoš, Križevci, Hodoš, Rogašovci, Kobilje, Martjanci, Bogojina, Turnišče, Velika Polana, Veržej, Križevci pri Ljutomeru, Tišina, Odranci, Mačkovci, Razkrižje, Moravske Toplice.

Graf 2: Struktura abonentov slovenskega abonmaja po naseljih

Kot je razvidno iz tabel, števila in odstotkov, je bilo v lanskem letu oziroma v sezoni 2011/2012 108 ali 25 % manj vpisanih abonentov slovenskega abonmaja. Iz Občine Lendava je 29 ali 17,4 % manj abonentov, iz Murske Sobotice jih je 33 ali 34 % manj, iz Ljutomera 11 ali 27 % manj. Pri drugih naseljih prav tako beležimo upad abonentov (razen iz Radencev in novih iz Moravskih Toplic), vendar ne tako velik kot prav pri treh mestih, iz katerih je bilo do sedaj največ abonentov. Glavni razlog za največji upad abonentov iz teh mest sta zagotovo nova dvorana kulturnega doma v Murski Soboti in organizacija abonmajskih predstav v ljutomerski dvorani. Prav tako je bila obnovljena dvorana v Dobrovniku, ki svoje programe želi izvajati na podobni kakovostni ravni kot mi.

Ker abonma ni zaseden, so na voljo še vstopnice za izven, v povprečju se na predstavu odzove še dodatnih 80 obiskovalcev. V celotni strukturi je 42,5 % abonentov iz občine Lendava, ostalih 57,5 % pa iz drugih občin širšega pomurskega prostora, kar med drugim daje našemu zavodu značaj širšega pomena. Če bomo želeli vsaj ohraniti število abonentov oziroma jih pridobiti nazaj, kot je bilo v preteklih sezonah, pa bomo morali veliko vlagati v promocijo in oglaševanje ter občinstvu ponuditi kvalitetne predstave, da bomo konkurenčni Murski Soboti in Ljutomeru, katerih občani so do sedaj bili naši stalni obiskovalci.

(iz letnega poročila ZKPL 2011)

PRILOGA Č

ANKETNI VPRAŠALNIK ZA DIPLOMSKO DELO STRUKTURA OBISKOVALCEV GLEDALIŠKIH PREDSTAV GLEDALIŠKE IN KONCERTNE DVORANE LENDAVA

Pozdravljeni!

Sem Eva Nađ, absolventka smeri Komunikologija na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Pred Vami je anketa, ki sem jo sestavila za raziskavo moje diplomske naloge z naslovom *Struktura obiskovalcev gledaliških predstav Gledališke in koncertne dvorane Lendava*, pri kateri me podpirata tudi Zavod za kulturo in promocijo Lendava in Zavod za kulturo madžarske narodnosti Lendava.

Anketa je anonimna in izpolnjevanje le-te ne vzame več kot 5 minut Vašega časa. Rezultati ankete bodo objavljeni v mojem diplomskem delu, Vaši odgovori bodo uporabljeni izključno za raziskovalne namene. Vljudno Vas prosim za sodelovanje, saj mi bo Vaša pomoč zelo pomagala izrisati stanje gledališkega občinstva v Lendavi.

Tisztelt Cím!

Nađ Eva vagyok, abszolvens a Kommunikációs tanulmányok szakán a ljubljanoi Társadalomtudományi Karon. Ön a kezében egy kérdőívet tart, melyet a diplomamunkámhoz szükséges kutatáshoz állítottam össze. *A lendvai Színház- és Hangversenyterem színházi előadásainak közönsége* című diplomamunkámban a lendvai színházi közönséget szeretném elemezni több szempontból is. Munkámban a Lendvai Művelődési és Promóciós Intézet és a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet is támogat.

A kérdőív anonim, kitöltése 5 percnél többet nem igényel. A kérdőív eredményei a szakdolgozatomhoz szükséges kutatási munkám elvégzését szolgálják, az adatokat kizárólag ehhez használom fel. Szeretném ezennel megkérni a szíves közreműködésre, hiszen az Ön segítsége lehetővé teszi majd a lendvai színházi közönség mélyebb szintű jellemzését, segít felmérni helyzetét, állapotát, igényeit.

Tanja Šimonka,
direktorica ZKPL
az MPIL igazgatója

Lili Kepe,
direktorica ZKMN
az MNMI igazgatója

STRUKTURA OBISKOVALCEV GLEDALIŠKIH PREDSTAV GLEDALIŠKE IN KONCERTNE DVORANE LENDA VA

A LENDVAI SZÍNHÁZ- ÉS HANGVERSENYTEREM NÉZŐKÖZÖNSÉGÉNEK STRUKTÚRÁJA

1. Spol / Neme:

- a) Ženska / Nő b) Moški / Férfi

2. Starost / Életkora:

- a) pod 18 let / 18 év alatti c) 24-29 e) 40-49 g) 60-69
b) 18-23 d) 30-39 f) 50-59 h) nad 70 let / 70 év feletti

3. Vaša stopnja izobrazbe / Iskolai végzettsége:

- a) osnovna šola ali manj / általános iskola vagy kevesebb
b) poklicna srednja šola, gimnazija / szakközépiskola, gimnázium
c) višja ali visoka šola / főiskola
d) univerzitetna , akademska / egyetem, akadémia
e) magisterij, doktorat / magiszter, doktor

4. Poklic, ki ga opravljate / Foglalkozása:

5. Kraj bivanja / Lakhelye:

6. Narodnost / Nemzetisége:

- a) Slovenska / szlovén b) Madžarska / magyar c) drugo / egyéb
()

7. Izobrazba staršev (prosim, označite z znakom X):

Szüleinek iskolai végzettsége (kérem, X-szel jelölje):

stopnja izobrazbe	mati / édesanyja	oče / édesapja
osnovna šola ali manj általános iskola vagy kevesebb		
poklicna srednja šola, gimnazija szakiskola, gimnázium		
višja ali visoka šola főiskola		
univerzitetna ali več egyetem vagy magasabb		

8. Kako pogosto obiskujete gledališče?

Milyen gyakran jár színházba?

- a) enkrat tedensko / hetente egyszer
b) enkrat mesečno / havonta egyszer
c) dvakrat mesečno / havonta kétszer
d) trikrat-štirikrat letno / évente háromszor-négyszer
e) enkrat letno / évente egyszer
f) nikoli / soha

9. Na gledališke predstave hodite:

Miért látogatja a színházi előadásokat? Azért, mert:

- a) ker vam je to nekdo predlagal / ajánlották
- b) zaradi sprostivte / kikapcsolódást jelent
- c) ker imam gledališki abonma / van színházbérletem
- d) me gledališče zanima / érdekel
- e) iz navade / megszoktam
- f) zaradi skupnega obiska s prijatelji / lehetőséget jelent együtt lenni a barátokkal
- g) zaradi skupnega obiska z družino / lehetőséget jelent együtt lenni a családommal

10. Po navadi gledališče obiskujete

Általában kivel jár színházba?

- a) sami / egyedül
- b) z družinskimi člani / a családommal
- c) s prijatelji / a barátaimmal
- d) s sodelavci / a munkatársaimmal
- e) drugo / egyéb

11. Od kod pridobivate informacije o gledaliških predstavah v Gledališki in koncertni dvorani Lendava? (Lahko obkrožite več odgovorov)

Honnan szerez tudomást a lendvai Színház- és Hangversenyterem vendégelőadásairól? (Több választ is megjelölhet)

- a) plakati / plakátok
- b) objava na spletu /reklám a világhálón
- c) množični mediji (TV, radio, časopis) / a médiából (tévé, rádió, újság)
- d) priporočilo prijateljev / a barátaimtól
- e) mesečni pregled programa dogodkov / a havi műsorajánlóból
- f) ostalo / egyéb:

12. Kolikokrat ste kupili gledališki abonma za predstave v Gledališki in koncertni dvorani Lendava?

Hány alkalommal váltott bérletet a lendvai Színház- és Hangversenyterem előadásaira?

- a) enkrat / egyszer
- b) dvakrat / kétszer
- c) trikrat / háromszor
- d) večkrat / háromnál többször
- e) niti enkrat / egyszer sem

13. Kateri gledališki abonma imate letos?

Melyik színházi bérletet váltott az idén?

- a) slovenskega / szlovént
- b) madžarskega / magyart
- c) oba / mindkettőt
- d) nobenega – kupujem posamične vstopnice / egyiket sem – jegyet vásárolok

14. Vstopnice v prosti prodaji so po vašem mnenju:

Véleménye szerint a jegyek ára:

- a) predrage / túl magas
- b) drage / magas
- c) sprejemljive / elfogadható
- d) poceni / alacsony
- e) prepoceni / túl alacsony

15. Kaj vam je v ponudbi Gledališke in koncertne dvorane najbolj všeč? Odgovore razvrstite od 1 do 3 (1 = najbolj všeč, 3 = najmanj všeč)

Milyen típusú programok tetszenek Önnek a legjobban a lendvai Színház- és Hangversenyerem kínálatából? A válaszokat 1-től 3-ig rangsorolja (1 = legjobban tetszik, 3 = legkevésbé tetszik)

- gledališki program / színházi előadások
 - glasbena ponudba / zenei műsorok
 - razni programi (razstave, manjše prireditve, letni kino...) / egyéb programok (kiállítások, kisebb rendezvények, nyári mozi...)
 - drugo / egyéb:
-

16. Ravno to gledališče obiskujete, ker:

Többnyire azért választom ezt a színházat, mert:

- a) nudi kvaliteten program / színvonalas a műsora
- b) sem se nanj navadil/a / megszoktam
- c) je blizu / közel van
- d) prijatelji, znanci obiskujejo to gledališče / az ismerőseim is ide járnak
- e) je najbolj privlačno v okolici / a legvonzóbb a környéken
- f) po navadi ne obiskujem Gledališke in koncertne dvorane Lendavi / általában nem a lendvai színházat választom

17. Ali obiskujete gledališke predstave domačega igralskega ansambla (Egy&Más

Vándorszínház, dijaške gledališke skupine, Kofetarji idr.)?

Látogatja-e a hazai társulatok (Egy&Más Vándorszínház, általános iskolák társulatai, Kofetarji stb.) előadásait?

- a) redno / rendszeresen
- b) večinoma / többnyire
- c) redko / ritkán
- d) sploh ne / egyáltalán nem

18. Vaše prvo gledališko doživetje / Első színházi élményéről:

- a) Koliko ste bili stari? / Hány éves volt akkor? _____
- b) S kom ste si ogledali prvo gledališko predstavo? / Kivel nézte meg az első színházi előadást? _____
- c) Katero gledališče? / Melyik színházban? _____
- d) Kaj ste si ogledali? / Mit nézett meg? _____
- e) V kakšnih okoliščinah (šolska obveznost, ob pobudi staršev, službeno...)?
Milyen alkalomból? (iskolai kötelezettség, szülők biztatása, munkahelyi kötelezettség...): _____

19. Ali obiskujete tudi druga gledališča? (v kolikor je vaš odgovor pritrdilen, prosim, da jih naštejete)

Látogat-e más színházakat is? (amennyiben igen a válasza, kérem, írja le, hogy mely színházakat)

- a) NE / NEM
b) DA / IGEN _____

20. Kaj vaši duhovnosti pomeni obisk gledališča?

Mit jelent Önnek a színházi előadások látogatása?

- a) sprostitutev, zabavo / kikapcsolódást, szórakozást
b) vzgojo / nevelést
c) izobraževanje / tanulást
d) druženje / társasági életet
e) nujno zlo / kényszert
f) hrano za dušo, katarzo / lelki táplálékot, katarzist

21. Ste v zadnjih treh letih obiskali kakšen gledališki festival? (v kolikor je vaš odgovor pritrdilen, prosim povejte kateri in kje)

Járt-e az utóbbi három évben színházi fesztiválon? (amennyiben igen a válasza, kérem, írja le a fesztivál nevét és helyszínét)

- a) NE / NEM
b) DA / IGEN: _____

22. Kolikokrat obiščete druge kulturne prireditve? (vstavite znak X)

Milyen gyakran látogat el más kulturális rendezvényekre? (kérem, X-szel jelölje meg)

	1x tedensko oz. vedno / hetente 1x, azaz rendszeresen	2x mesečno oz. skoraj vedno / havonta 2x, azaz majdnem mindig	1x mesečno oz. večinoma / havonta 1x, azaz többszörre	3x-4x letno oz. redko / évente 3x-4x, azaz ritkán	1x letno oz. zelo redko / évente 1x, azaz nagyon ritkán	nikoli / soha
KONCERT						
KINO / MOZI						
RAZSTAVA / KIÁLLÍTÁS						
PIREDITVE OB PRAZNIKIH / ÜNNEPI MŰSOROK						

**23. S čim bi dopolnili kulturno ponudbo v Lendavi oz. česa si želite več?
Mivel bővíténé a kulturális kínálatot Lendván, illetve miből szeretne többet?**

POMEMBNO!

*Prosim, da izpolnjene ankete oddate na **blagajni Gledališke in koncertne dvorane Lendava** (Trg Györgya Zale 1; odpiralni čas 9:00 – 15:00 in eno uro pred predstavami) ali v **knjigarni Bánffy** (Glavna ulica 32; odpiralni čas 9:00 – 17:00, v soboto 9:00 – 12:00) do **konca januarja 2013**.*

FONTOS!

*Kérem, hogy a kitöltött kérdőíveket munkanapokon a **lendvai Színház- és Hangversenyterem pénztárában** (Zala György tér 1; nyitva: 9:00 – 15:00) vagy a **Bánffy Könyvesboltban** (Fő utca 32; nyitva: hétfő–péntek 9:00 – 17:00, szombat: 9:00 – 12:00) szíveskedjenek leadni **2013 január végéig**.*

Iskrena hvala za vaš trud in čas!
Lep dan Vam želim!

Köszönöm, hogy időt szakított a kérdőív kitöltésére!
További szép napot kívánok!